

LIETUVOS TEISĖS UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
INFORMATIKOS IR STATISTIKOS KATEDRA

GINTARĖ GRAMBAITĖ
CIVILINĖS TEISĖS MAGISTRANTŪRA NEAKIVAIZDINIS SKYRIUS

TEMA

INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS PRINCIPŲ PERIMAMUMAS REGLAMENTUOJANT
INTELEKTINĘ NUOSAVYBĘ ELEKTRONINĖJE ERDVĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc.dr.
Mindaugas Kiškis

Konsultantas –
Doc. dr.
Darius Štītis

Vilnius, 2006

TURINYS

Įvadas.....	3
1. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS PRINCIPŲ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS.....	7
1.1. Principų formavimas ir principų perimamumas.....	7
1.1.1. Tarp visuomenės ir autoriaus: vartotojas ir jo interesai.....	10
1.2. Originalumo kriterijaus taikymo principas, specifinė problema elektroninėje erdvėje ar reglamentavimo trūkumas?.....	12
1.2.1. Kūrinio originalumas, jo apimtis ir taikymas.....	15
2. TEISINIO REGLAMENTAVIMO PRINCIPAI PER AUTORIŲ TEISIŲ NORMAS.....	21
2.1. Intelektinės nuosavybės teisės.....	21
2.1.1. Autorių teisių reglamentavimas Lietuvoje – kokius principus taikome?.....	24
2.2. Autorių teisių objekto samprata.....	30
2.3. Autorių teisių perdavimas ir licencijų suteikimas. Autorinės sutartys.....	42
2.3.1. Atvirojo kodo programų teisinis reglamentavimas.....	47
2.4. Moralinės teisės.....	51
3. TEISINIS PRINCIPŲ BALANSAS.....	54
3.1. Būtinumas atsižvelgti į visuomenės ir vartotojų interesus. Principų fundamentalumas ir jų ribojimas. Apibendrinimai.....	54
3.2. Teisinis balansas.....	56
Išvados.....	58
Literatūros sąrašas.....	62
Santrauka.....	67
Resumé.....	68

IVADAS

Atsiradus vienareikšmiškam pripažinimui, kad intelektinė nuosavybė yra viena iš svarbiausių žynių visuomenės vertybių, sustiprėjo jos socialinė funkcija užtikrinanti inovacijų ir žynių teisinę apsaugą. Veikiant stipriai inovacijų bangai, elektroninė erdvė tampa pirmapradžiu atsparos tašku kuriant intelektinės nuosavybės objektų apsaugą internete.

Terminas „elektroninė erdvė“ dažnai vartojamas vietoj tokių terminų kaip „Kibernetinė erdvė“, „Skaitmeninė erdvė“ ar „Internetas“. Šiame darbe bus vartojamas pirmasis terminas, norint įvesti tikslumą ir siekiant išsamaus apibrėžtinumo, bei tęstinumo su Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme naudojamomis formomis („naudotis elektroniniu ar kitu būdu“ – 2 str./7d.). Šiame darbe taip pat bus pritarta Frederic Pollaud-Dublian autoriaus nuomonei vartoti „elektroninės erdvės“ terminą kaip tiksliausią apibrėžimą.

Pažeidimų masinis paplitimas pasireiškia per kompiuterinių programų, fonogramų, audiovizualinės produkcijos neteisėtą atgaminimą, platinimą(piratavimą). Viena iš diskutuotinių temų: moralinių teisių vieta reglamentuojant autorių teises elektroninėje erdvėje.

Šis tiriamasis darbas yra teorinio analitinio pobūdžio krypties, bus nagrinėjami teoriniai literatūriniai šaltiniai, Lietuvos Respublikos ir kitų šalių teisės aktai, apibendrinamos ir interpretuojamos vyraujančios idėjos, koncepcijos ir pateikiamos originalūs teorinių ar praktinių problemų sprendimo būdai.

Tradiciskai teisės moksle intelektinė nuosavybė apibūdinama kaip – kompleksas išimtinių subjektinių teisių į intelektinės-kūrybinės veiklos rezultatus išreikštus objektyvia forma. Šios teisės iš esmės yra turtinės. 1967 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) steigiamosios konvencijos 2 str. nurodoma, kad intelektinė nuosavybė apima teises, susijusias su literatūros, meno, mokslo, kūriniais, artistų vaidybine veikla, fonogramų įrašais, radijo ir televizijos laidomis, išradimais visose žmogaus srityse, moksliniais atradimais, pramoniniais pavyzdžiais (pramoniniu dizainu), prekių ir paslaugų ženklais, firmų vardais ir kitais komerciniais žymenimis, apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos. Panašūs ir identiški sąrašai pateikiami kituose tarptautiniuose susitarimuose. Panašiai apibrėžta ir Lietuvos teisės aktuose, t.y. šiuo atveju įgyvendinamas perimamumas, nusistovėjusių nuostatų taikymas bei jų plėtimas.

Lietuvos teisinėje sistemoje nuo 1990 m. kovo 11 d. pradėta įgyvendinti priimti tarptautiniai susitarimai autorių teisių srityje bei jau buvo pereita net keletą esminių reformos etapų.

Deja, ne visi nauji intelektinės nuosavybės teisės aktai ir juose įtvirtinti principai atitinka

pakitusį socialinių intelektinės nuosavybės vaidmenį žinių visuomenėje. Pastaruoju metu yra pilna nuomonių, kad intelektinės nuosavybės reformos pažeidė balanso tarp teisių turėtojų ir visuomenės interesų balanso principą – taip labiau skatinama procesų stagnacija. Pagal Lawrence Lessig dėl šių priežasčių propaguojama tolimesnių intelektinės nuosavybės teisių reformų būtinybė. Balanso principas realizuojamas ribojant intelektinės nuosavybės teisių ribojimą laike, nustatant teisių išnaudojimo principus, taip pat įvairių teisių apribojimus nekomerciniams ir visuomeniniams tikslams. Šiame darbe apžvelgsiu intelektinės nuosavybės pagrindinių principų perimamumo būdus tiek Lietuvoje, tiek Prancūzijoje, pagal tiriamojo darbo išvadas siūlysiu naujų sprendimo būdų taikant Prancūzijos patirtį tobulinant šią sritį Lietuvoje. Tuo būdu apibrėžiant ateities gaires autorinių teisių ir gretutinių teisių srityje. Mano darbo tyrimo sritis apima kompiuterinių programų ir duomenų bazių, interneto turinio, kitų tradicinių intelektinės nuosavybės formų, informacijos perdavimo ir kitų informacinių paslaugų tiekėjų ir vartotojų teisinę apsaugą, technologinio neutralumo ir interesų balanso principus ir jų praktinį realizavimą bei teisingo atlyginimo teisių turėtojų sistemas.

Darbe nagrinėjami pagrindiniai šaltiniai:

1. LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas// Valstybės žinios 1999, Nr. 50-1598
2. Europos parlamento ir Europos Sąjungos tarybos direktyva dėl duomenų bazių teisinės apsaugos 96/9/EB 1996 m. kovo 11 d. Įsigaliojo nuo 1996 04 16, priėmė: Europos Parlamentas, Taryba (ministrų), 1996 03 11, 1996/9
3. Code de la propriété intellectuelle. –Paris/Daloz, 2005
4. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos // Žinios. 1995, Nr. 40- 988.
5. Ženevos konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo // Žinios. 1999. Nr. 82-2416.
6. Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis // Žinios. 2001, Nr. 32-1060.
7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 74–2262.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 19 d. nutarimas Nr. 1283 „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo įgyvendinimo“ // Valstybės žinios. 1999. Nr. 99–2861.

Principai reglamentuojant autorių teises. Problematika:

Principų perimamumas, jų formavimasis tarptautiniuose, nacionaliniuose teisės aktuose, vartotojų teisės ir laisvės, jų suvaržymas, išimtinių teisių reglamentavimas elektroninėje erdvėje, duomenų bazės, originalumo kriterijaus reglamentavimo principai, turtinės teisės ir asmeninės

neturtinės teisės autorių teisėje, jų suderinamumas ir santykis, teismų praktika – bylos, kurios suteikė principams naujus pavidalus. Nagrinėjama šios problemos :

1. Autorių teisių reglamentavimo aspektai ;
2. bylos susijusios su autorių teisių apsauga ;
3. teisinių normų suderinamumas ;
4. principų balansas.

Darbo tikslas :

Schematiškai peržvelgti kai kuriuos principus, kurie turėjo didžiausią įtaką reglamentuojant autorių teises tiek užsienyje, tiek Lietuvoje. Principų įgyvendinimas, jų reguliavimas, reglamentavimas, galimybės teisėtiems naudotojams naudotis turtinėmis ir asmeninėmis neturtinėmis teisėmis autorių teisių srityje.

Darbo tyrimo objektas :

Teisiniai santykiai tarp autorių ir trečiųjų asmenų.

Hipotezė :

Galiojantys norminiai aktai apima fundamentalių autorių teisės principų taikymą nacionalinėje teisėje, tačiau nėra numatyta nuoseklaus principų perimamumo mechanizmo.

Metodika :

- Loginis-analitinis metodas padėjo vertinti pateiktus faktus.
- Interpretavimo metodu buvo pagrįsta pateiktos išvados.
- Sisteminės analizės metodas padėjo atrinkti analizės temas, kurios atskleistų problematiką.

Darbe vartojamos sąvokos:

1. Intelektinė nuosavybė (IN) – išimtinės autorių teisės į intelektinės veiklos rezultatus. Tiriamojo darbo centre atsidurs intelektinės nuosavybės objektai, jų reglamentavimas LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme;

2. Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (ATGTĮ) – Lietuvos Respublikos įstatymas, kuris numato autorių teises į literatūros, mokslo ir meno kūrinius, atlikėjų, fonogramų gamintojų, transliuojančiųjų organizacijų ir audiovizualinio kūrinio pirmojo įrašo gamintojų teises (gretutines teises), duomenų bazių gamintojų teises (*sui generis* teises), autorių teisių ir gretutinių teisių įgyvendinimą, kolektyvinį administravimą ir gynimą, taip pat *sui generis* teisių įgyvendinimą ir gynimą;

3. Kompiuterių programa – žodžiais, kodais, schemomis ar kitu pavidalu pateikiamų instrukcijų, kurios sudaro galimybę kompiuteriui atlikti tam tikrą užduotį ar pasiekti tam tikrą rezultatą, visuma, kai tos instrukcijos pateikiamos tokiomis priemonėmis, kurias kompiuteris gali

perskaityti; ši sąvoka apima ir parengiamąją projektinę tokių instrukcijų medžiagą, jeigu pagal ją galima būtų sukurti minėtą instrukcijų visumą;

4. Duomenų bazė – susistemintas ar metodiškai sutvarkytas kūrinių, duomenų arba kitokios medžiagos rinkinys, kuriuo galima individualiai naudotis elektroniniu ar kitu būdu, išskyrus kompiuterių programas, naudojamas tokių duomenų bazėms kurti ar valdyti;

5. Kūrinys – originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo ar meno srityje, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos.

1. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS PRINCIPŲ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

1.1. Principų formavimas ir principų perimamumas

Analizuojant principų perimamumo sąvoką, reikėtų iš pradžių jį apibrėžti kaip teorinį reiškinių. Sąvokos apibrėžimo analizė reikalinga tam, kad būtų lengviau iškelti iš to išplaukiančias pagrindines problemas, kurios ir reikalauja detalios teisinės analizės intelektinėje nuosavybės srityje. Išsiaiškinus kaip vyksta teorinis principų perimamumas, kokie laimėjimai ir pralaimėjimai atsiranda po naujų ir senų principų susidūrimo, toliau seka problemų detalizacija įvairiomis temomis, susijusiomis su autorių teisų reglamentavimu elektroninėje erdvėje.

Principų egzistencija pasaulinėje istorijoje menama nuo antikos laikų. Ar autorių teisės į meno ir literatūros kūrinius egzistavo Antikos laikais Romoje, klausimas liks diskutuotinas, tačiau nepaneigiamas. To laikmečio rašytinių tekstų analizė parodė, kad to laikmečio autoriai turėjo teisę į savo kūrybinės veiklos rezultata, jeigu tie kūriniai buvo neteisėtai perimami – tai buvo vadinama „vagyste“¹.

Teisinio reglamentavimo principai taip pat keitėsi, kaip keitėsi ir sritys, kuriose autorių teisė reikalavo apsaugos. Laikui bėgant principai perėmė laikmečių bruožus, o tai vedė į "amžinų" principų atšaukimo vyksmą ir naujų formavimąsi. Ypatingai buvo pastebima, pabrėžiame - ne principų pridėjimas, ne pakeitimas, o jų pašalinimas nuvertinant prieš tai buvusius, tačiau tai taikoma tik tai intelektinės nuosavybės formai, kuri tapo neaktuali.

Pavyzdžiui originalumo kriterijaus atsiradimas buvo lydimas jau pirmąjį kūrinių suvokimo, suvokimo kaip apie objektą, turintį vertę, nors ir neturint būdingos standartinės objekto formos kaip materialūs daiktai, tačiau išsiskiriant tam tikru požymiu, vadinamu „originalumu“.

Tuo būdu intelektinės nuosavybės reglamentavimo raidos tyrinėtojams atrodė, kad pasiekiamas tam tikras fundamentalių kriterijų universalumas, visą apimantis bendrumas, bet nedaugiareikšmiškumas. Kūriniui, kaip apsaugos objektui reikėjo įrodyti savo vertingą egzistavimą, savo originalumą ir priklausomybę autoriui, kaip nuosavybė, kuri tradiciškai privalėjo turėti šeiminingą. Todėl autorius, kaip asmuo įvykdęs kūrybinę veiklą ir gavęs to dėka rezultata, turėjo teisę į savo „tvėrinį“².

¹ Renaud, *Traité des droits d'auteurs*; 1838, T.1 154 psl.

² Charles Nodier, *Questions de littérature légale*, 2 édition, 10-21 psl.. Fichte, *Preuve de l'illégitimité de la reproduction*, *Revue Philosophie*, Edition de Minuit, 1985, 3-12 psl.

Kalbant apie „kokybinį šuolį, apie atsisakymą nuo nepajudinamų dėsnų, principų, kaip amžinų. Iš daugiapoliariškumo pozicijų visi jie virsta į kuriančiuosius, bet tuo pačiu metu atmiršančius tolesniame judėjime“³.

Ypatingai pabrėšime, kad apskritai formuojantis principams autorių teisėje nebuvo didžiulių pasikeitimų, tačiau autorių ir vartotojų santykių derinimo, adaptacijos prie naujų išraiškos formų davė pradžią kriterijams, kurie vėliau tapo visuotinai privalomi, o perimamumas galėjo pasireikšti tik šiais būdais:

1. per naujų principų įvedimą, kurių ištakos glūdi senosiose nusistovėjusiose taisyklėse;
2. per senų principų išnykimą, kuris buvo įtakotas autorių teisių objektų transformacija, naujų išraiškos būdų atsiradimu, senųjų išnykimu, kaip objekto, kuris nėra saugotinas autorių teise;
3. per senų principų išlikimą, kadangi jie sukūrė pamatines normas, kurios tapo vyraujančiomis, tačiau teisėjų teisės normos interpretavimo teisės dėka įgavo naują pavidalą;
4. per teisių aktų kintamumą, perimamumas išbalansuojamas ir pažeidžiamas.

Taigi kokie institutai turi būti nagrinėjami, kad būtų geriau perprasti principų perimamumo schemą, tiksliau tariant išsiaiškinti – ar tai nutrūkstamas reiškinys, ar per išimčių nustatymo taisyklės ar jų susiaurinimo atvejus, šis procesas yra sutrikdomas reglamentuojant autorių teisę tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu mastu? Atsakymus į šį klausimą šiame tiriamajame darbe bandyta rasti schematiškai, paliečiant teismų praktikoje vadinamas „problematines vietas“ ir analizuojant ne vien kriterijus apibrėžti objektus, tačiau peržiūrėjus teisės akto nuostatas bandant rasti perimamumo problemos sprendimą.

Išvados:

1. *Teisinio reglamentavimo principai keitėsi, kaip keitėsi ir sritys, kuriose autorių teisė reikalavo apsaugos.*
2. *Laikui bėgant principai perėmė laikmečių bruožus, o tai vedė į "amžinų" principų atšaukimo vyksmą ir naujų formavimąsi.*

³ V.V.Lenskij, A.G.Kočnev, Daugiapoliarės realizacijos stadijos 1997 m., Sverdlovskas 1986, iš rusų kalbos vertė:Kauno Technologijos Universiteto Jaunimo Inovacijų Lyga, Lietuva.

3. Ypatingai buvo pastebima, pabrėžiame - ne principų pridėjimas, ne pakeitimas, o jų pašalinimas nuvertinant prieš tai buvusių, tačiau tai taikoma tik tai intelektinės nuosavybės formai, kuri tapo neaktuali.
4. Principų perimamumas autorių teisėje pasireiškė šiais būdais:
- per naujų principų įvedimą, kurių ištakos glūdi senosiose nusistovėjusiose taisyklėse;
 - per senų principų išnykimą, kuris buvo įtakotas autorių teisių objektų transformacija, naujų išraiškos būdu atsiradimu, senųjų išnykimu, kaip objekto, kuris nėra saugotinas autorių teise;
 - per senų principų išlikimą, kadangi jie sukūrė pamatines normas, kurios tapo vyraujančiomis, tačiau teisėjų teisės normos interpretavimo teisės dėka įgavo naują pavidalą;
 - per teisių aktų kintamumą, perimamumas išbalansuojamas ir pažeidžiamas.

1.1.1. Tarp visuomenės ir autoriaus: vartotojas ir jo interesai

Norint išskirti autorių teisių ribas vartotojų teisių atžvilgiu, iš pradžių gali pasirodyti, kad klausimas yra teorinis, tačiau toks atribojimas turi ne tik teorinę, bet ir praktinę reikšmę. Šį klausimą netgi būtų galima pavadinti principiniu.

Nuo autorių teisių įžengimo į teisių apsaugos tinklą, buvo gana daug nagrinėta įvairiuose tiriamuosiuose darbuose autorių teisių apsaugos egzistavimo aspektai, todėl šiuo metu jau galima teigti, kad pati apsaugos idėja yra plačiai žinoma, tačiau nepakankamai dar aiški, galima būtų tai paaiškinti tuo, kad moksliniai tyrimai ėjo tik viena linkme, t.y. palaipsninio apsaugos stiprinimo linkme. Šių autorių teisių ribojimo galimybės „vartotojų teisių ir visuomenės interesų apsaugos atžvilgiu buvo mažiau tyrinėjamas, galbūt bijant, kad tai autorių teisių reglamentavimą atvestų iki atvirkščio rezultato, ne autorių teisių stiprinimo ir plėtimo, o jų susiaurinimo“⁴.

Kaip ir buvo minėta nėra gausu doktrininės analizės autorių teisių srityje fundamentaliųjų laisvių atžvilgiu. Ar egzistuoja balansas? Prancūzijos jurisprudencijoje šiuo klausimu yra sunku rasti atsakymą. Viena iš galimybių gauti atsakymą yra konstitucinių įstatymų analizė, tačiau tiesioginės nuorodos į autorių teises nėra. Autorių teisės yra prijungiamos prie kitų konstitucinių teisių ir laisvių. Autorių teisės fundamentaliųjų laisvių ir teisių atžvilgiu analizę galima skirstyti į tokius punktus:

- Autorių interesų apsauga grindžiama fundamentaliųjų laisvių ir teisių pagrindu.
- Vartotojų teisių apsauga grindžiama fundamentaliųjų laisvių ir teisių pagrindu.

„Skiriant šiuos veiksnius, doktrinoje paliekama galimybė, kad apsaugos išskyrimas gali turėti dirbtinį pavidalą, kuris reglamentuoja labiau autorių teisės apsaugą į kūrinį kaip fundamentalųjį reiškinių, negu vartotojų teisių apsaugą kaip antraeilę“⁵.

Kalbant apie autorių interesų apsaugą grindžiamą fundamentaliųjų laisvių ir teisių pagrindu, svarbu paminėti vieną svarbų aspektą: nuosavybės teisė į autoriaus kūrinį, turtinės teisės pripažinimas. Pati apsauga reglamentuojama labiau autorių interesų gynybai įtvirtinti. Individualioji laisvė tampa pagrindu įtvirtinti autorių teisę. Išraiškos laisvės pagrindu taip pat

⁴ Ch. Geiger, Droit d'auteur et droit public à l'information, Approche de droit comparé, Paris Groupe Lexisnexis. 2004, 85 psl.

⁵ D. Rousseau, Droit du contentieux constitutionnel, 5 édition, op.ct., 412-425 psl.

pagrindžiama autoriaus teisės apsauga. Kaip tuomet vartotojo teisės, jų vieta šioje scheme? 1982 metais Prancūzijos konstitucinė taryba (pranc. *Conseil constitutionnel*) iš naujo patvirtino tezę, kad „principai, kurie buvo įtvirtinti 1789 metais Žmogaus teisių ir laisvių deklaracijoje, turi tapačią galią bei konstitucinę reikšmę ir mūsų dienomis, nuosavybės teisė pasižymi fundamentaliuoju charakteriu ir saugo savyje visas iš to kylančias garantijas asmeniui, kuris yra nuosavybės teisės turėtojas“. Taigi vadovaujantis šiuo principu Intelektinės nuosavybės kodekse 111-1 straipsnyje intelektinė nuosavybė, kaip autoriaus teisė į savo kūrybos rezultatą, tai teisė į išimtinę nuosavybę priešpastatomą prieš kitas ir nurodoma kaip „kaip pati švenčiausia iš nuosavybių“⁶.

Jeigu būtų galima apibrėžti, kad asmeninė laisvė gali užtikrinti autoriaus moralinių interesų apsaugą, ji taps ir vartotojų interesų apsaugos įrankiu. Iš tikrųjų tam tikros autorių teisių išimčių nustatymas ir bus paskatintas vartotojų teisių į privatų gyvenimą deklaravimu. Tuo bus aiškinama vartotojų teisė naudoti kūrinį asmeniniam tikslui. Visuomenės spaudimas išlaikyti teisę į privatų gyvenimą, t.y. tokių išimčių įtvirtinimą leis kūrinių vartotojams išlaikyti savo teises kaip konstitucines bei apsaugoti savo asmenines laisves.

Visuomenės deklaruojama teisė į informaciją, paskatino reglamentuoti apsaugą, skirtą vartotojų interesams ginti. Tai tapo viešoji teisė, kadangi jeigu šią teisę mes suprasime kaip teisę prieiti prie informacijos šaltinių, tai bus apibrėžtina kaip „priėjimo prie kūrinio“⁷ teisė, kadangi informacija, glūdi kūrinyje. Taigi autorių teisė privalės užtikrinti priėjimą prie informacijos.

Išvados:

1. *Autorių teisės fundamentaliųjų laisvių ir teisių atžvilgiu analizę galima skirstyti į tokius punktus:*
 - *Autorių interesų apsauga grindžiama fundamentaliųjų laisvių ir teisių pagrindu.*
 - *Vartotojų teisių apsauga grindžiama fundamentaliųjų laisvių ir teisių pagrindu.*
2. *Visuomenės reikliai deklaruojama teisė į informaciją, paskatino reglamentuoti apsaugą, skirtą vartotojų interesams ginti.*
3. *Autorių teisės vartotojų teisių ir visuomenės interesų apsaugos atžvilgiu buvo mažiau tyrinėjamas todėl, kad iškeliant vartotojų interesus prieš autorių, toks autorių teisių reglamentavimas atvestų iki atvirkščio rezultato, ne autorių teisių stiprinimo ir plėtimo, o jų susiaurinimo“. Tiek autorių teisės, tiek vartotojo teisės kilo iš konstitucinių teisių ir laisvių.*

⁶ R. Chavrin et J.J. Sueur; Droits de l'homme et libertés de la personne. 250-252 psl. Chapelier et Lakanal, Le débat de l'adoption des décrets de 1791 et de 1793.

⁷ D. Barrellet, La liberté de l'information. Berne édition Staempli. 1972. 2-4 psl.

1.2. Originalumo kriterijaus taikymo principas, specifinė problema elektroninėje erdvėje ar reglamentavimo trūkumas?

Šioje tiriamojo darbo dalyje giliau analizuosime originalumą, jo reglamentavimą. Jeigu tiek autoriaus teisės, tiek vartotojo teisės kilo iš konstitucinių teisių ir laisvių, kaip tuomet autorių teises reglamentuojamos, kokią vietą užima, ar norint išsaugoti ir taip silpną balansą tarp principinių nuostatų tarp autoriaus ir vartotojo interesų reikia įvesti naujų terminų naudojimą?

Nors Lietuva jau dešimt metų yra prisijungusi prie Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos, tačiau Lietuvos teismų priimti sprendimai kol kas neleidžia išskirti jurisprudencinės kūrinio sampratos, taip pat jie nėra nei itin novatoriški, nei išskirtiniai bendrame autorių teisės doktrinos ir jurisprudencijos kontekste⁸. Nedidelis teisminių ginčų skaičius visiškai nereiškia, kad ginčų apskritai Lietuvoje nėra, nors ir palyginus su Prancūzijoje nagrinėjamų ginčų apimtimis, tiesiog dauguma jų sprendžiama ikiteisminėje stadijoje. Svarbiausioji priežastis, lemianti mažą teismo bylinėjimosi aktyvumą, greta teisinio išsprusimo stokos yra dar vis santykinai maža kūrinių ir autorių teisių vertė, taip pat reti teisių perdavimo ir suteikimo atvejai. Kalbant apie kūrinio sampratą visų pirma reikėtų paminėti Berno konvencijos 2 straipsnį: „sąvoka literatūros ir meno kūriniai apima kiekvieną, literatūros, mokslo ir meno kūrinį, koks bebūtų jos išraiškos būdas ar forma: knygas, brošiūras ir kitus literatūros kūrinius; paskaitas, kalbas, pamokslus ir kitus tokios rūšies kūrinius; dramos ir dramos-muzikos kūrinius; choreografijos kūrinius ir pantomimas; muzikos kūrinius su tekstu ar be teksto; kinematografijos kūrinius, kuriems prilyginami analogiškais kinematografijai būdais gauti kūriniai; piešimo, tapybos, architektūros, skulptūros, graviravimo ir litografijos kūrinius; fotografijos kūrinius, kuriems prilyginami analogiškais fotografijai būdais gauti kūriniai; taikomosios dailės kūrinius; iliustracijas, žemėlapius, planus, eskizus ir plastikos kūrinius, susijusius su geografija, topografija, architektūra ar mokslu“⁹.

Taigi Berno konvencijos tekste pateiktas nebaigtinis kūrinių sąrašas bei įtvirtintas apsaugos taikymo literatūros, meno, mokslo kūriniams, nepaisant jų išraiškos būdo ir formos, principas.

Konvencija suteikia galimybę valstybėms Berno sąjungos narėms kaip apsaugos kriterijų nustatyti materialios formos reikalavimą (Berno konvencijos 2 straipsnio 2 d.). Kūrinio kaip

⁸1886 m. rugsėjo 9 d. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos // Žin., 1995, Nr. 40-988. Prie Konvencijos prisijungta 1994 m. liepos 29 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu „Dėl prisijungimo prie 1886 metų Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos“ // Žin., 1996, Nr. 60-1198. Konvencija ratifikuota Lietuvos Respublikos įstatymu dėl Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos ratifikavimo // Žin., 1996, Nr. 55-1291.

⁹ Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos // Žinios. 1995, Nr. 40- 988.

apsaugos objekto požymiai tekste nėra įvardinti. Autorių teisių objektais nepripažįstami visi kūriniai, kaip jau buvo minėta ATGTĮ 5 str. įvardyti objektai nesaugomi autorių teisės nepaisant, kad daugelis jų atitinka kūrinio požymius, apskritai tarpt kūrinių ir autorių teisių objektų skirtumus lemia tai, kad objektais gali būti tik kūriniai, o objektams yra keliamas objektyvios formos reikalavimas, kuris apibrėžia kūrinio apsaugos pradžios momentą. Lietuvoje nėra keliamas materialios formos reikalavimas – pakanka, kad kūrinys įgytų objektyvią formą, t.y. galėtų būti prieinamas kitam asmeniui ar asmenims. 1988 metų Jungtinės Karalystės Autorių teisių, dizaino ir patento akto 1 straipsnyje numatyta, kad autoriaus teisė yra nuosavybės teisė į toliau nurodytus požymius atitinkančius kūrinius: originalius literatūros, dramos, muzikos ir meno kūrinius; garso įrašus, filmus, transliacijas; publikuotų leidinių tipografinį apipavidalinimą.

Palyginant Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodekso 112 straipsnio 1 d., kuriame numatyta, kad kodekso nustatyta apsauga taikoma kūrinių, kurie yra kūrybinio darbo rezultatai, nepaisant jų rūšies, išraiškos formos, vertės ar paskirties, autorių teisėms. Kūrinio apsaugos kriterijai kaip tokie gali būti apibrėžiami taip:

- Kūriniu laikomas originalus kūrybinės veiklos rezultatas.
- Originalus kūrybinės veiklos rezultatas kūriniu laikomas, nepaisant jo meninės vertės.
- Kūrinys – bet kurios meno, mokslo, literatūros srities kūrybinės veiklos rezultatas, nepaisant jo išraiškos būdo ar formos.

Išvados:

1. *Svarbiausioji priežastis Lietuvoje, lemianti mažą teismo bylinėjimosi aktyvumą, greta teisinio išsprusimo stokos yra dar vis santykinai maža kūrinių ir autorių teisių vertė, taip pat reti teisių perdavimo ir suteikimo atvejai.*
2. *Berno konvencijos tekste pateiktas nebaigtinis kūrinių sąrašas bei įtvirtintas apsaugos taikymo literatūros, meno, mokslo kūriniams, nepaisant jų išraiškos būdo ir formos, principas.*
3. *Kūrinių ir autorių teisių objektų skirtumus lemia tai, kad objektais gali būti tik kūriniai, o tokiems objektams yra keliamas objektyvios formos reikalavimas, kuris apibrėžia kūrinio apsaugos pradžios momentą.*
4. *Kūrinio apsaugos kriterijai gali būti apibrėžiami taip:*
 - *Kūriniu laikomas originalus kūrybinės veiklos rezultatas.*

- *Originalus kūrybinės veiklos rezultatas kūriniau laikomas, nepaisant jo meninės vertės.*
- *Kūrinys – bet kurios meno, mokslo, literatūros srities kūrybinės veiklos rezultatas, nepaisant jo išraiškos būdo ar formos.*

1.2.1. Kūrinio originalumas, jo apimtis ir taikymas

Kūrinio originalumas paprastai įvardijamas kaip esminis kūrinio požymis. Originalumas nagrinėtinas dviem prasmėmis: pirma, originalumas kaip kriterijus nustatyti, ar veiklos rezultatas apskritai gali būti saugomas, antra originalumas kaip kriterijus nustatyti, ar veiklos rezultatas nėra kopijuotas nuo kito kūrinio, t.y. autorių teisių pažeidimui konstatuoti.

Kūrinio originalumas pirmąją prasme sukelia itin daug diskusijų. Kas yra originalu ir kas gali būti laikoma autorių teisių objektu, yra tiek doktrinos, tiek teismų nagrinėjimo dalykas. Įstatymai nepateikia jokių kriterijų žmogaus veiklos rezultato originalumui apibrėžti. Tai – teismo funkcija, tik jis, nagrinėdamas konkretų ginčą, gali ir turi nustatyti kriterijus, kurie leidžia vieną darbo rezultatą laikyti originaliu, kitą – ne. Kriterijai, nulemiantys kūrinio originalumą, aiškinami įvairiai. Originalumo sąvoka skiriasi skirtingos teisės tradicijos valstybėse. „Bendrosios teisės tradicijos valstybėse pagrindinis kriterijus originalumui nustatyti – pakankamos kūrėjo (didesnės negu minimalios) pastangos kūrybiniam rezultatui gauti“¹⁰. Teisėjas vertina, ar autorius pakankamai įdėjo darbo, išmanymo, apmąstymų (angl. *labour, skill, judgement*). Be to, pabrėžiama, kad „nustatant originalumą tokiu būdu yra minimalizuojama teisėjo subjektyvaus vertinimo galimybė apsaugoti įvairaus pobūdžio darbo ir kapitalo investavimą į intelektualinio darbo rezultatą“¹¹. „Kontinentinėje teisėje teisėjas taiko vadinamąjį subjektyvųjį originalumo kriterijų“¹². Teisėjas kvalifikuoja kūrinio originalumą atsižvelgdamas į tai, ar rezultatas atspindi autoriaus asmenybę (pranc. – *empreinte de personnalité*).

Originalumo samprata skiriasi ne tik skirtingose pasaulio vietose, bet ir skirtingu laiku. Originalumas, kuris kalbant apie literatūros ir meno kūrinius tradicine prasme bus akivaizdus, vertinant šiuolaikines kūrinių formas toks nebėra. Literatūroje nurodomas dabarčiai būdingas originalumo reikalavimo lygio smukimas – naujos technologijos, naujos kūrinių formos, nauji kūrinio naudojimo būdai lemia tai, kad originalumas, klasikiniame mene pasireiškęs kaip pakankamai aukštas kūrybingumo reikalavimas, tampa objektyvizuotu minimalių pastangų ar tiesiog žmogaus asmeninės veiklos reikalavimu. Originalumo sampratos pokyčius lemia naujai sukuriamų nematerialių vertybių, kurios nepatenka į tradicinių kūrinių sampratą, teisinės apsaugos būtinybė. Vienas iš būdų apsaugai užtikrinti yra autorių teisių apsaugos mechanizmo naudojimas. Būtent dėl šio mechanizmo patrauklumo (formalumą netaikymo, išimtinio teisių pobūdžio, ilgų

¹⁰ Barron.A. Copyright law and claims of art // Intellectual Property Quarterly, 2002, 368-401psl.

¹¹ Cornish W.R. Intellectual property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights. – London: Sweet & Maxwell, 1999, 340-385 psl.)

¹² Colombet C. Propriété littéraire et artistique et droit voisins. Paris, Dalloz, 1999., A.Derclaye E. Droit d’auteur et numérique: logiciels, bases de données, multimédias. Droit d’auteur belge, européen et comparé. Bruxelles: Bruylant, 2001, 29-30 psl.

turtinių teisių galiojimo terminų) vis daugiau kūrybinės-intelektinės veiklos produktų mėgina „įlipti“ į kūrinio sampratą. Taigi galima sakyti, kad originalumas kaip apsaugos kriterijus tampa vis platesnis.

Manome, jau galima pradėti kalbėti apie skirtingas originalumo kriterijaus sampratas, t.y. skirtingą originalumo lygį skirtingų rūšių kūrinuose: „tradicinio meno kūriniais ir toliau taikomas pakankamai aukštas originalumo standartas, tuo tarpu naujoms kūrinų rūšims (duomenų bazėms, kompiuterių programoms, multimedijos kūriniais) originalumo reikalavimo kartelė yra nuleista“¹³.

Kontinentinės teisės doktrinoje yra nurodoma, kad subjektyvusis originalumo reikalavimas netinka naujoms, žemo kūrybinio lygio kūrinų kategorijoms. Todėl kaip kriterijus originalumui nustatyti minima ir įtvirtinama autoriaus asmeninė kūrybinė veikla: preziumuojama, kad kūrinys, kuris yra konkretaus žmogaus kūrybinės veiklos (laisvos, savarankiškos) rezultatas, jau savaime pasižymi originalumu. Juolab, kad autorių teisėje laikomasi prielaidos, jog du asmenys, veikdami savarankiškai, vienodo rezultato sukurti negali. Tokio originalumo kriterijų įtvirtina ir Europos Sąjungos direktyvos. 1991 m. gegužės 14 d. Europos Tarybos direktyvos 91/250/EEB „dėl kompiuterinių programų teisinės apsaugos“ 1 straipsnyje numatyta, kad kompiuterio programai taikoma apsauga, „jei yra originali ta prasme, kad tai – paties autoriaus intelekto kūrinys“, teisei į apsaugą nustatyti netaikomi jokie kiti kriterijai. 1993 m. spalio 29 d. Europos Tarybos direktyvos 93/98/EEB „dėl autorių ir gretutinių teisių apsaugos terminų suderinimo“ 6 straipsnyje nustatyta, kad fotografijoms, kurios yra „paties autoriaus intelektualinės kūrybos išraiška ir dėl to laikomos originaliomis“, taikoma 1 straipsnyje numatyta apsauga; jokie kiti kriterijai nėra svarbūs sprendžiant, ar fotografija turi būti saugoma. 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 96/9/EB „Dėl duomenų bazių teisinės apsaugos“ 3 straipsnyje įtvirtinta, kad pagal šią direktyvą duomenų bazės, kurios pagal duomenų parinkimą ir išdėstymą yra autoriaus intelektualinės veiklos rezultatas, yra saugomos autorių teisių; kad joms tokia apsauga būtų skirta, jokių papildomų atrankos kriterijų nereikia.

Lietuvos teismų praktikoje, kaip vieną iš teisminių ginčų, kuriame nagrinėtinas kūrinio originalumas kaip teisinės apsaugos kriterijus, reikėtų paminėti „UAB „Koja“ inicijuotą bylą dėl neteisėto kompaktinės plokštelės, garso kasetės viršelio dizaino bei pačios kompaktinės plokštelės dizaino panaudojimo“¹⁴. Atsakovas UAB „Intervid“, nežymiai pakeitęs plokštelės ir kasetės dizainą, pačios plokštelės dizainą, išleido garso įrašus plokštelės ir kasetės forma ir prekiaavo jais.

¹³ Nordell P.J. The notion of originality – Redutant or not? // interneto prieiga <http://www.hhs.se/NR/rdonlyres/2D155C14-01C3-429C-B663-E3D41CFD516D/0/TheNotionOfOrigPjN.pdf>, 75 psl., 77-79 psl.

¹⁴ 2003 m. gegužės 12 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis c.b. Nr. 2A 105 / 2003m. UAB „Koja“ v. UAB „Intervid“.

Viename iš atsikirtimų į ieškovo reikalavimus atsakovas nurodė, jog kompiuterinė grafika nėra autorinės teisės objektas, nes Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo normos tarp autorinės teisės objektų neįvardija kompiuterinės grafikos kaip autorių teisių objekto. Atsakovas teigė, kad kompaktinės plokštelės apipavidalinimas buvo atliktas būtent kompiuterio programų pagalba, todėl dizainas buvo kuriamas nesavarankiškai, o nesavarankiškas kūrinys nėra autorinės teisės objektas ir tokiam kūrinii netaikoma Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nustatyta apsauga. Atsakovas bandė įrodyti, kad naudojosi nesaugomu objektu. Teismas šį argumentą atmetė teigdamas, kad įstatymas nenustato, koku būdu ar kokiomis priemonėmis turi būti sukurtas kūrinys, kad jis būtų autorių teisių objektas. Svarbu, kad jis būtų kūrybinės veiklos rezultatas. Teismo teigimu, kompiuterinės grafikos panaudojimas nepaneigia dizaino, kaip savarankiškos kūrybinės veiklos rezultato, išreikšto objektyvia forma, originalumo. Kūrinys, sukurta kompiuterinės grafikos pagalba, buvo pripažintas autorių teisių objektu.

Kitas originalumo kriterijaus aspektas nagrinėtinas nustatant autoriaus teisių pažeidimo atvejį. Vien to, kad darbo rezultatas sudaro intelektualinio-kūrybinio rezultato išpūdį nepakanka. Nustatant, ar konkrečiam kūrinii gali būti taikoma autorių teisių apsauga, būtina nustatyti, ar kūrinys yra būtent to autoriaus kūrybinio darbo rezultatas, ar jis yra nukopijuotas. Svarbu pastebėti, kad kopijavimas apima ne vien standartinius būdus – reprografiją, kopijavimą, fotografijos būdu, bet ir netiesioginį kopijavimą – daugmaž pakeistų motyvų, formų ir pan. Panaudojimą. Kyla nemažai klausimų.

Koks yra saugomų ir nesaugomų kūrinio elemento santykis? Autorių teisėje laikomasi principo, kad autorių teisių apsauga yra taikoma ne kūrinio turiniui, o kūrinio formai (išraiškai), taigi bendrai priimta, kad autorių teisių objektu nelaikomos idėjos. Tačiau ne visada takoskyra tarp formos ir turinio, formos ir idėjos yra akivaizdi. „Nagrinėjant ginčus kartai kūrinio forma yra glaudžiai susijusi su kūrinio turiniu, t.y. kūrinio formos ir turinio dichotomijos problema“¹⁵. Kadangi egzistuojantis teisinis reglamentavimas tik konstatuoja, kad idėjos nėra laikomos autorių teisių objektais, teismas turi nuspręsti, ar kūrinys, kuriame panaudota kito autoriaus kūrinije išreikšta idėja ar kūrinio siužetas, yra originalus. Doktrinoje pateikiami įvairūs kriterijai, kuriais vadovaujantis būtų galima atskirti saugomus kūrinio elementus nuo nesaugomų. Nurodoma, jei idėja gali turėti tik vieną išraiškos formą, neišvengiam idėjos išraiška kūrinije negali būti saugoma autorių teisės. „Jei idėja yra itin detalai išreikšta kūrinije, jos kopijavimas kartu ir yra išraiškos

¹⁵ Gautier P.-Y.. *Propriété littéraire et artistique*. – Paris: PUF, 2001, 53-55 psl.

(formos) kopijavimas, tokiais atvejais autorių teisė saugos nuo idėjos, ir nuo jos išraiškos kopijavimo“¹⁶. „Greta kitų kriterijų gali būti atsižvelgta į panaudoto kūrinio originalumo lygį“¹⁷.

Jei panaudotas aukšto kūrybinio lygio kūrinys (jame išreikšta itin originali idėja, neįprastas siužetas), pažeidimui konstatuoti pakanka to, kad kūrinys panaudojamas su gana žymiais pakeitimais ar panaudojami tik kai kurie kūrinio epizodai ar elementai. Jeigu kūrinys yra žemesnio kūrybinio lygio, tokio kūrinio kopijavimas paprastai konstatuojamas tik tuomet, kai padaroma tiksli kūrinio kopija. Kol kas Lietuvos teismai nėra nagrinėję kūrinio turinio ir formos santykio.

Originalumo kriterijaus taikymas kartais sukelia specifines problemas, ypatingai taikant apsaugą elektroninėje erdvėje kompiuterinėms programoms. Kompiuterinių programų integraciją autorių teisių apsaugos srityje sukelia keletą sunkumų. Iš tikrųjų pačioje pradžioje tradicinio originalumo kriterijaus taikymas pasirodė neadekvatus šiems autorių teisių objektams, mažiau meninis negu praktiškas ir mažiau kūrybiškas negu techninis. Štai kodėl Prancūzijos teismų praktika kompiuterinių programų apsaugos ginčų srityje buvo apsunkinta, todėl atsirado tendencija iškreipti originalumo kriterijų, tokiu būdu, kad pačioje doktrinoje iškilo klausimas, ar sąvoka „originalumas“ netapo daugiaprasme, ar šis kriterijus gali būti pramintas kaip „geometriškai nepastovus“?

Atsakymas paprastas, kompiuterinių programos nėra tipinis autorių teisių objektas, sprendžiant apsaugos klausimą atsirado daugiau nei viena galimybė interpretuoti „originalumo“ kriterijų. Nėra jokios abejonės norint, kad kūrinys būtų saugomas autorių teisės, jis turi atitikti originalumo kriterijų. Kartais įstatymai jį mini neduodant detalios sąvokos, kartais mini esant kaip „suprantamas ir aiškiai neapsakomas bei nediskutuotinas“ (knyga didelė raudona). Prancūzijoje vyravusi tylą teismų praktikoje pateikiant tikslų originalumo kriterijaus apibrėžimą buvo nutraukta 1957 metais: šių metų kovo 11 d. buvo priimtas įstatymas, kuris kodifikavo ankstesnės jurisprudencijos paaiškinimus, kuriuose originalumo kriterijus buvo tiksliai apibrėžtas ir pats „terminas išėjo iš savęs“¹⁸. M. Lalignat teigė, kad „po detalios jurisprudencijos analizės, buvo prieita išvados, kad žodžio „originalumas“ prasmė buvo atskleista jurisprudencijoje tik XX amžiaus pirmoje pusėje“. Taigi, „Prancūzijoje tais metais buvo nuspręsta apibrėžti „pavojingąjį“ terminą, tačiau paliekant veikimo laisvę Prancūzijos teismams“¹⁹. Esant autoriaus teisių pažeidimui, visada kils klausimas ir sunku bus apibrėžti, ar tai „kas buvo pasisavinta, yra tik idėjos, ar originalioji

¹⁶ Hart T., Fazzani L. Intellectual property law. – Palgrave Macmillan, 2004, 149 psl.

¹⁷ Cornish W.R. Intellectual property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights. – London: Sweet & Maxwell, 1999, 385 psl.

¹⁸ Desbois, Traité. Nr/12.

¹⁹ Cf.O.Lalignat, la véritable condition d'application du droit d'auteur, .262 psl.

kūrinio išraiška? Esant tokiai situacijai aišku bus kalbama apie originalumo kriterijų, kūrinio charakteristiką, ar kūrinys pakliūva po „apsaugos skraiste“. Jurisprudencijos būgštavimai žinomoje byloje pavadinimu *Mélynasis dviratis* (pranc.- *affaire de la bicyclette bleue*) paliudijo situacijos „karikatūriškumą“: R. Desforges gavo užsakymą parašyti romaną. Šiame romane reikėjo įkelti vienos intrigos istoriją, kuri buvo aprašyta knygoje „Autant en emporte le vent“. Veiksmas vyko XX amžiaus viduryje, Prancūzijoje. Darbo principas buvo toks, kad turėjo būti sukurtas kūrinys, kuriame reikėjo perimti intrigą bei personažus iš kitų žymių kūrinių ir perrašyti šią istoriją šiuolaikiškai. Margaret Mitchell autorių teisių turėtojai, kurie leido romano tęsinio redakciją atlikti kitam rašytojui ir tuo metu ruošėsi kūrinio kinematografinėi interpretacijai kine, iškelė ieškinį knygos *Mélynasis dviratis* autoriui ir leidėjui. Savo ieškinį motyvavo tuo, kad kūrinio interpretavimas nebuvo suderintas ir nebuvo suteiktas leidimas panaudoti kūrinį. Pirmasis teisėjas, nagrinėjęs bylą, pripažino autorių teisių pažeidimą: buvo panaudotas ne tik siužetas, bet pati istorijos intriga iš knygos pavadinimu „Autant en emport le vent“, tačiau atsakovas savo kūrinyje taip pat perkėlė ir personažus, jų tarpusavio santykius, pačią kūrinio kompoziciją ir pan. Paryžiaus apylinkės teismas pateikė kitokią situacijos analizę: „šie du kūriniai yra fundamentaliai skirtingi koncepcijos, jų rašymo stilių, charakterio ir įvykių vystymosi ir eigos atžvilgiu“²⁰. Šis teismo sprendimas buvo panaikintas 1992 metų vasario 4 d. ir tai buvo motyvuota tuo, kad : „esant situacijai, kai dviejuose kūriniuose yra aprašomi panašūs pasakojimai, intrigos ... tai šis panašumas neleidžia teigti, kad antrojo kūrinio tekstas yra pirmojo reprodukcija ir interpretacija iš kurio buvo pasisavintas pasakojimas, rašymo stilius, siužetas ir personažai“. Iš naujo išnagrinėjus bylą *Versailles* pirmos instancijos teisme buvo priimtas sprendimas, kad „atsižvelgiant į kūrinio sudėtį ir kūrinio išraiškos būdą, antrasis romanas laikomas visiškai originaliu ir ne pirmojo reprodukcija ir interpretacija“. Nagrinėjant originalumo kriterijaus taikymo principą Prancūzijos teismuose, galima teigti, kad teisėjai turi „teisingos interpretacijos“ teisę, tačiau jų sprendimai turi būti motyvuoti, išaiškinant ar ir kaip kūrinys atspindi autoriaus asmenybę. O kasacinio teismas „budi ir kontroliuoja“ naudojamų sprendimo kriterijų taikymą.

Vėliau pamatysime, kad sprendžiant ginčus dėl naujų autorių teisių objektų, kaip pavyzdžiui, kompiuterinės programos apsaugos, „jaučiant originalumo kriterijaus tikslaus teisinio apibrėžtumo trūkumą, atsiranda teismų praktikoje abejonės ir interpretavimo suklydimai“²¹.

²⁰ Paris, 21 novembre 1990, RIDA, janvier 1991, 319 psl., conclusion B. Delafaye.

²¹ F. Pollaud-Dulian, *ECONOMICA*, 2005. 105 psl.

Išvados:

- 1. Originalumo sampratos pokyčius lemia naujai sukuriamų nematerialių vertybių, kurios nepatenka į tradicinių kūrinių sampratą, teisinės apsaugos būtinybė. Vienas iš būdų apsaugai užtikrinti yra autorių teisių apsaugos mechanizmo naudojimas.*
- 2. Autorių teisėje laikomasi principo, kad autorių teisių apsauga yra taikoma ne kūrinio turiniui, o kūrinio formai (išraiškai), taigi bendrai priimta, kad autorių teisių objektu nelaikomos idėjos.*
- 3. Prancūzijos teismų praktika kompiuterinių programų apsaugos ginčų srityje buvo apsunkinta, todėl atsirado tendencija iškreipti originalumo kriterijų, tokiu būdu, kad pačioje doktrinoje iškilo klausimas, ar sąvoka „originalumas“ netapo daugiaprasme, ar šis kriterijus gali būti pramintas kaip „geometriškai nepastovus“.*
- 4. Jei idėja yra itin detalai išreikšta kūrinyje, jos kopijavimas kartu ir yra išraiškos (formos) kopijavimas, tokiais atvejais autorių teisė saugos nuo idėjos, ir nuo jos išraiškos kopijavimo.*

2. TEISINIO REGLAMENTAVIMO PRINCIPAI PER AUTORIŲ TEISĖS NORMAS

2.1. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISĖS

Intelektinės nuosavybės teisės kaip ir nuosavybės teisės turėtoji leidžiama savarankiškai lemti kūrybinės veiklos rezultato likimą, naudoti jį išimtinai savo nuožiūra, ginti savo teises nuo trečiųjų asmenų. Nepaisant panašumų, intelektinės nuosavybės teisės pripažįstamos *sui generis* teisėmis, kurios klasifikuojamos greta daiktinių, prievoliųjų ar asmeninių teisių, o ne sutapatinamos su jomis, šios teisės apskritai iš esmės yra turtinės. „Atkreiptinas dėmesys, kad greta minėtų teisių, kurios yra turtinės, intelektinės nuosavybės turėtojai turi ir ypatingų neturtinių (moralinių) teisių, kurios dažniausiai negali būti atskiriamos nuo paties kūrėjo asmenybės“²².

Bene tiksliausiai visus objektus, kurie laikomi intelektine nuosavybe, išvardija 1967 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) steigiamos konvencijos 2 straipsnio nuostatos, kuriose teigiama, kad intelektinė nuosavybė apima teises, susijusias su:

1. literatūros, meno ir mokslo kūrinius;
2. artistų vaidybinę veiklą, fonogramų įrašais, radijo ir televizijos laidomis;
3. visų žmogaus veiklos sričių išradimais;
4. moksliniais išradimais;
5. pramoniniais pavyzdžiais (dizainu);
6. prekių ir paslaugų ženklais, firmų vardais ir kitais komerciniais žymenimis;
7. apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos;
8. kitas panašaus pobūdžio teises.

Minėti intelektinės nuosavybės objektai taip pat skirstomi į didesnes grupes. Visuotinai yra paplitę skirstyti į šias grupes:

1. literatūros, meno ir mokslo kūrinius – autorių teisių ir gretutinių teisių objektus;
2. pramoninę nuosavybę – patentus, prekių ženklus, komercines paslaptis, pramoninį dizainą ir kt.

Šiame darbe bus plačiau nagrinėjama tik pirmoji grupė, t.y. autorių teisės ir gretutinės teisės bei tų teisių reglamentavimas, užtikrinimas, įgyvendinimas. Ši siaurą pasirinkimą lėmė darbo tema, bei šių institutų pažeidžiamumas elektroninėje erdvėje: literatūros ir meno kūriniai, fonogramos, garso ir vaizdo produkcijos, kompiuterinės programos ir duomenų bazės.

²² Xavier Linant de Bellefonds, *Droits d’auteur et droits voisins*, Dalloz 2002 m. 320 - 501 psl.

„Buvo manoma, kad vien su Internetu susijusios pramonės 2002 m. sudarys daugiau kaip 6 procentus viso Europos Sąjungos bendro ekonominio produkto“²³. Rezultatai pranoko lūkesčius. Intelektinės nuosavybės tarptautinis pobūdis savaime lemia poreikį užtikrinti teisinio reglamentavimo balansą, tinkamą apsaugą tarptautiniu mastu. Šis poreikis buvo pastebėtas jau XIX a. II pusėje, kai buvo padėti šiuolaikinės intelektinės nuosavybės teisės pamatai – priimtose Berno ir Paryžiaus konvencijos, užtikrinančios intelektinės nuosavybės teisinę apsaugą. Iki tol intelektinės nuosavybės reguliavimas buvo dažniausiai pagrįstas teoriniu principu, t.y. nesant tarptautinių susitarimų tarp valstybių ir abipusiškumo principo taikymo praktikos, apsauga intelektinės nuosavybės objektams buvo suteikiama tik šių objektų kilmės šalyje. Kitos valstybės tik savo gera valia galėdavo garantuoti apsaugą užsienio intelektinės nuosavybės objektų turėtojams, tačiau jokių pareigų šias teises užtikrinti ar prireikus apginti neturėjo. Situacija iš esmės pasikeitė pastaruosiu metu. Įvairiais tarptautiniais susitarimais intelektinės nuosavybės teisės labai dažnai atsiranda vienoje šalyje, nors tuo tarpu saugomos ir įgyvendinamos kitose šalyse. Šiems tikslams pasitarnavo išsamus tarptautinis intelektinės nuosavybės teisinis reglamentavimas, taip pat tarptautinių organizacijų įkūrimas ir veikla.

A autorių teises tarptautiniu mastu reglamentuoja šie pagrindiniai tarptautiniai susitarimai:

1. 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos;
2. 1952 m. Visuotinė autorių teisių konvencija;
3. 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) autorių teisių sutartis;
4. 1994 m. Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių prekyboje (TRIPS).

Jų dėka galima peržiūrėti kaip laikui bėgant keitėsi nusistovėję teisinio reglamentavimo principai bei kaip atsirado nauji, kurie išstūmė šiuo metu vadinamus siauro apibrėžtumo principus.

Pradėję analizę nuo Lietuvoje vyraujančių autorių teisės principų teisinio reglamentavimo, galime išplėsti problematiką ir pereiti prie tarpvalstybinių santykių. Toks pasirinkimas yra paskatintas noru išryškinti problemas autorių teisių reglamentavimo srityje, kurios šiuo metu egzistuoja silpno balanso tarp autoriaus ir visuomenės santykių pavidalu, iš pradžių reikėtų pereiti prie gilios analizės per teisinę reglamentavimo grandinę, pati analizė apimtų keletą principinių klausimų, kurie autoriaus nuomone, schematiškai palies problemų sprendimą elektroninėje erdvėje.

²³ The network Economy. CODRINET study. October 1998. Prieiga per internetą: <http://www.sda.unicconi.it/oii/archivio/Confproc.2099/debruine/>

Išvados:

- 1. Greta autorių teisių, kurios yra turtinės, intelektinės nuosavybės turėtojai turi ir ypatingų neturtinių (moralinių) teisių, kurios dažniausiai negali būti atskiriamos nuo paties kūrėjo asmenybės.*
- 2. Iki tarptautinių konvencijų intelektinės nuosavybės apsaugos srityje priėmimo intelektinės nuosavybės reguliavimas buvo dažniausiai pagrįstas teoriniu principu, t.y. nesant tarptautinių susitarimų tarp valstybių ir abipusiškumo principo taikymo praktikos, apsauga intelektinės nuosavybės objektams buvo suteikiama tik šių objektų kilmės šalyje.*

2.1.1 Autorių teisių teisinis reglamentavimas Lietuvoje – kokius principus taikome?

Iki 1999 m. Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą reglamentavo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4 ir 5 skyriai(515- 566 str.), kurių nuostatos neatitiko tarptautinių standartų bei Europos Sąjungos direktyvų, todėl buvo pakeistos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymu. Nors gretutinių teisių apsauga buvo nustatyta jau nuo 1994 m., tačiau praktiškai įstatymo normos nebuvo įgyvendintos iki 1999 m., kol buvo įsteigta Gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacija.

Priėmus naują Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą, nuostatos buvo suderintos su Europos sąjungos direktyvomis ir kitais tarptautiniais dokumentais bei buvo nustatyta teisinė atsakomybė už autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus. Lietuvoje pradėjus taikyti tarptautines nuostatas autorių teisių apsaugos srityje buvo pasinaudota ilgamete šalių patirtimi.

1999 m. gegužės 18 d. Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas buvo suderintas su Europos Tarybos direktyvomis, reglamentuojančiomis įvairius šios srities apsaugos aspektus. Šis įstatymas iš esmės atitiko tarptautinius standartus ir suteikė pakankamą teisinį pagrindą įgyvendinti ir ginti autorių ir gretutines teises.

Šio įstatymo 2 straipsnis pateikia teisesinias vartojamų terminų sąvokas. Atgaminimas įstatyme suprantamas kaip kūrinio ar gretutinių teisių objekto kopijos (kopijų) gaminimas bet koku būdu ir bet kokia forma, įskaitant viso kūrinio ar gretutinių teisių objekto arba jų dalies nuolatinį ar laikiną saugojimą elektronine forma. Neteisėta kūrinio ar gretutinio teisių objekto kopija laikoma kopija, pagaminta ar importuota į Lietuvos Respubliką be autoriaus ar gretutinių teisių subjekto, jų teisių perėmėjo ar jų atitinkamai įgalioto asmens leidimo (nesudarius sutarties ar pažeidus joje numatytas sąlygas, išskyrus šio įstatymo nustatytus atvejus, kai kūrinys ar gretutinių teisių objektas gali būti atgaminamas be leidimo) , taip pat kūrinio ar gretutinių objekto kopija, kurioje be autoriaus ar gretutinių teisių subjektų leidimo panaikinta arba pakeista informacija apie autoriaus teisių ar gretutinių teisių valdymą. Šio įstatymo 15 straipsnis reglamentuoja autoriaus išimtinės turtinės teises, įskaitant teises atgaminti kūrinį; platinti kūrinio originalą ar jo kopijas jas parduodant, nuomojant, teikiant naudoti ar kitaip perduodant nuosavybėn valdyti; importuoti kūrinio originalą ar jo kopijas ir kt. Kiti asmenys šias teises gali įgyti tik iš autoriaus, sudarydami su juo atitinkamą sandorį. Įstatymo 15 straipsnio 2 dalyje pabrėžiama, kad bet koks kūrinio originalo ar jo kopijų naudojimas be autoriaus, jo teisių perėmėjo ar jo tinkamai įgalioto asmens leidimo yra laikomas neteisėtu, o 3 dalyje įtvirtintas bendras principas, kad autorius turi teisę gauti už kiekvieną kūrinio

naudojimo būdą.

2003 m. kovo 5 d. Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas buvo pakeistas ir įvedė kai kurių naujovių, kurių nereglementavo 1999 m. įstatymas. Šis įstatymas taip pat numatė autoriaus teisių išimtis, be to, laikantis įstatyme nustatytų sąlygų leido kūrinių atgaminti asmeniniais tikslais (20 str.), cituoti (21str.), atgaminti mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais (22str.), atgaminti reprografiniu būdu ne pelno tikslais (23str.), naudoti kūrinių informacijos ir informavimo tikslais (24str.), kūrinių panaudojimas karikatūrai ar parodijai (25 str.), kūrinių panaudojimas religinių apeigų metu (26 str.), kūrinių panaudojimas visuomenės saugumo tikslais (27 str.), architektūros ir skulptūros kūrinių autorių teisių apribojimas (28 str.), kūrinių laikinas atgaminimas (29 str.). Svarbu pabrėžti, kad atskirai reglamentuojamas kompiuterių programų archyvavimas ir atgaminimas adaptavimo tikslais (30 str.), bei jų dekomplikavimas (31str.) leidžia teigti, kad toks išdėstymo parinkimas, numato kompiuterinių programų specialią reglamentavimą vieta, kadangi kompiuterinės programos yra traktuojamos kaip netradiciniai autorių teisių objektai.

Gretutinės teisės Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme reglamentuojamos iš esmės kaip ir autorių teisės. Įstatymo 53 straipsnis numato, kad atlikėjas turi išimtinės teises leisti transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti neįrašytą (neužfiksuotą) atlikimą, išskyrus tuos atvejus, kuriais pats atlikimas yra radijo ar televizijos laida, įrašyti neįrašytą (neužfiksuotą) atlikimą, atgaminti atlikimo įrašą, padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamą, platinti atlikimo įrašą arba jo kopijas juos parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat juos importuojant ir eksportuojant. Įstatymo 54 straipsnis numato fonogramų gamintojo išimtinės teises leisti arba uždrausti šiuos veiksmus: atgaminti fonogramą, išleisti fonogramą, padaryti fonogramą ar jos kopiją viešai prieinamą, platinti fonogramą ar jos kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat jas importuojant ir eksportuojant.

Atlikėjo ir fonogramų gamintojo teises kitiems asmenims perduodamos atitinkamu sandoriu. Atlikėjai ir fonogramų gamintojai taip pat turi teisę gauti atitinkamą atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų ir platinamų per prekybos tinklą fonogramų ar jų kopijų naudojimą transliuojant, retransliuojant, viešai paskelbiant ar viešai atliekant. Įstatymo 58 straipsnis numato gretutinių teisių išimtis: be gretutinių teisių subjektų leidimo ir be atlyginimo leidžiama naudoti atlikimą, fonogramą, audiovizualinio kūrinių (filmo) įrašą bei transliuojančiosios organizacijos transliaciją arba jų įrašus šiais atvejais:

1) laikiniams atgaminimo veiksams, kurie yra trumpalaikiai arba atsitiktiniai, sudarantys neatskiriamą ir esminę technologinio proceso dalį ir atliekami tik tam, kad tarpininkas galėtų

- užtikrinti veiksmingą perdavimą kompiuterių tinklais tarp trečiųjų asmenų, arba tam, kad paskui būtų teisėtai (kai tai leidžia gretutinių teisių subjektas arba to neriboja šis Įstatymas) pasinaudota gretutinių teisių objektu, jeigu tokie laikini atgaminimo veiksmai atskirai neturi ekonominės vertės;
- 2) atgaminant trumpas gretutinių teisių objektų ištraukas aktualių įvykių apžvalgose tiek, kiek to reikia informacijai apie tuos įvykius;
 - 3) gretutinių teisių objektus, esančius viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, padarant viešai prieinamus kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais, jeigu gretutinių teisių subjektai tokio naudojimo nėra uždraudę;
 - 4) atgaminant gretutinių teisių objektą viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, išskyrus kūrinių, paskelbtą kompiuterių tinklais (internete), nesiekiant tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos, kai kūrinio kopija daroma tam, kad būtų išsaugota arba atgaminta prarasta, sunaikinta arba tapusi netinkama naudoti kopija, arba kai reikia atkurti kitos panašios bibliotekos ar archyvo nuolatinės kolekcijos prarastą, sunaikintą arba tapusią netinkama naudoti kopiją, jeigu tokios kopijos neįmanoma gauti kitais būdais ir jei toks atgaminimas yra atskiras vienkartinis veiksmas. Pakartotiniai tokio atgaminimo atvejai leidžiami, jeigu jie vienas su kitu nesusiję;
 - 5) trumpalaikiams gretutinių teisių objektų įrašams, kuriuos daro transliuojančiosios organizacijos ar transliuojančiosios organizacijos vardu ir atsakomybe veikiantis asmuo savo pačių įranga ir savo transliacijoms. Tokie įrašai gali būti saugomi ne ilgiau kaip 30 dienų ir panaudojus transliacijai turi būti ištrinti. Išimtinai dokumentinio pobūdžio įrašai gali būti perduoti saugoti oficialiems valstybės archyvams;
 - 6) nekomerciniais tikslais atgaminant žmonėms, turintiems klausos negalią, skirtu būdu tokiu mastu, kiek pateisina ši negalia;
 - 7) nekomerciniais tikslais panaudojant kaip pavyzdį mokomajame, mokslo tiriamajame darbe, kritikai ar apžvalgai, jeigu nurodomas šaltinis, įskaitant atlikėjo vardą, išskyrus atvejus, kai to padaryti neįmanoma;
 - 8) panaudojant visuomenės saugumo tikslais arba siekiant užtikrinti tinkamą valstybės valdžios, valdymo ar teismo proceso veiksmų atlikimą ar pranešimą apie juos;
 - 9) atgaminant ir viešai skelbiant religinių apeigų metu;
 - 10) kai atsitiktinai gretutinių teisių objektas įtraukiamas į kitą medžiagą;
 - 11) karikatūrai ar parodijai;
 - 12) kai tai susiję su įrangos demonstravimu ar taisymu.

Be gretutinių teisių subjektų leidimo leidžiama fiziniam asmeniui išimtinai asmeniniam naudojimui atgaminti nesiekiant tiesioginių ar netiesioginių komercinių tikslų ne daugiau kaip vieną atlikimo, fonogramos, audiovizualinio kūrinio (filmo) ar transliuojančiosios organizacijos transliacijos įrašo kopiją. Atlyginimas už gretutinių teisių objekto atgaminimą asmeniniam naudojimui gretutinių teisių subjektams mokamas šio Įstatymo 20 straipsnyje nustatyta tvarka.

3. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyti gretutinių teisių apribojimai turi neprieštarauti įprastiniam šių teisių objektų naudojimui ir nepažeisti atlikėjų, fonogramų gamintojų, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojų ar transliuojančiųjų organizacijų teisėtą interesų.

4. Atlikėjų, fonogramų gamintojų, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų teisė į kabelinę retransliaciją įgyvendinama tik per gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijas šio Įstatymo 65 straipsnio 4 ir 5 dalyse nustatyta tvarka. Ši nuostata netaikoma transliuojančiųjų organizacijų teisėms į jų pačių retransliuojamas laidas ir programas, nepaisant to, ar šios teisės priklauso pačiai transliuojančiajai organizacijai, ar jai jas perdavė kiti autorių teisių ar gretutinių teisių subjektai.

Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo V skyriuje numatyti svarbiausi autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo principai. Autoriai, atlikėjai, fonogramų gamintojai, transliuojančiosios organizacijos ir kiti autorių teisių bei gretutinių teisių subjektai turi teisę perduoti savo turtines teises kolektyviai administruoti šiems tikslams specialiai įsteigtoms autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijoms (65 str.). Užsienio autorių ir gretutinių teisių subjektų teises Lietuvos Respublikos teritorijoje Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacijos įgyvendina pagal pasirašytas dvišales ir daugiašales sutartis su atitinkamomis užsienio valstybių kolektyvinio administravimo asociacijomis, kurios yra įgaliotos atstovauti šiems subjektams, arba užsienio autorių ir gretutinių teisių subjektų tiesioginės narystės Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacijose pagrindu. (69 str.). Įstatymo 71 straipsnis įstatymo įgyvendinimo kontrolę bei autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą pagal kompetenciją paveda Vyriausybės įgaliota institucijai. Šiuo metu šias funkcijas atlieka Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

2003 metais priėmus naują ATGTĮ redakciją, buvo naujai reglamentuotos tokios sritys:

- ATGTĮ didelė dalis straipsnių yra susiję su autorių teisių apsauga informacinėje visuomenėje, tai nėra atsitiktinumas, šį veiksnį net galima pavadinti „tiesioginiu rezultatu“. Teisinio reglamentavimo poreikis apibrėžiamas fundamentaliai: „teisės aktai neturi atsilikti, siekiant efektyvumo, reikia nuostatų aktualių ir efektyvių“;

- Naująjį ATGTĮ autoriai papildė autorių teisių objektų nebaigtinį sąrašą, įrašydami į jį

statines bei interaktyvias interneto svetaines. Tai buvo sveikintina nuostata, kadangi ji reiškė, kad po naujojo įstatymo įsigaliojimo nebeliko diskusijų, ar interneto svetainės sukūrimas gali būti atliekamas kaip autorinis darbas pagal autorinę sutartį;

- Naujasis įstatymas taip pat papildė autoriaus išimtinę teisę leisti arba uždrausti naudoti kūrinį, kai kūrinys yra viešai prieinamas kompiuterių tinklais (internete);

- Įsigaliojus šiam įstatymui, autorius turi teisę, gindamas savo teises, kreiptis į teismą ir reikalauti interneto paslaugų teikėjui uždrausti teikti kompiuterių tinkle paslaugas, kuriomis naudojasi tretieji asmenys, pažeisdami autorių teises. Remiantis projektu, galės būti uždrausta prieiti prie autorių teises pažeidžiančios informacijos, sustabdytas informacijos perdavimas tinkle ar pašalintas pažeidimas. Ši nauja nuostata yra svarbi, kadangi suaktyvėjus autorių teisių pažeidimams internete, būdavo gana sudėtinga sustabdyti interneto svetainės, kurioje yra neteisėtai naudojamas autoriaus kūrinys, veikimą. Ateityje tai nebeturėtų sukelti problemų.

Išvados:

1. *Priėmus naują Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą, nuostatos buvo suderintos su Europos sąjungos direktyvomis ir kitais tarptautiniais dokumentais bei buvo nustatyta teisinė atsakomybė už autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus. Lietuvoje pradėjus taikyti tarptautines nuostatas autorių teisių apsaugos srityje buvo pasinaudota ilgamete šalių patirtimi.*
2. *2003 metais priėmus naują ATGTĮ redakciją, buvo naujai reglamentuotos tokios sritys:*
 - *ATGTĮ didelė dalis straipsnių yra susiję su autorių teisių apsauga informacinėje visuomenėje, tai nėra atsitiktinumai, šį veiksnių net galima pavadinti „tiesioginiu rezultatu“. Teisinio reglamentavimo poreikis apibrėžiamas fundamentaliai: „teisės aktai neturi atsilikti, siekiant efektyvumo, reikia nuostatų aktualių ir efektyvių“;*
 - *Naują ATGTĮ autoriai papildė autorių teisių objektų nebaigtinį sąrašą, įrašydami į jį statines bei interaktyvias interneto svetaines. Tai buvo sveikintina nuostata, kadangi ji reiškė, kad po naujojo įstatymo įsigaliojimo nebeliko diskusijų, ar interneto svetainės sukūrimas gali būti atliekamas kaip autorinis darbas pagal autorinę sutartį;*
 - *Naujasis įstatymas taip pat papildė autoriaus išimtinę teisę leisti arba uždrausti naudoti kūrinį, kai kūrinys yra viešai prieinamas kompiuterių tinklais (internete);*
 - *Įsigaliojus šiam įstatymui, autorius turi teisę, gindamas savo teises, kreiptis į teismą*

ir reikalauti interneto paslaugų teikėjui uždrausti teikti kompiuterių tinkle paslaugas, kuriomis naudojasi tretieji asmenys, pažeisdami autorių teises. Remiantis projektu, galės būti uždrausta prieiti prie autorių teises pažeidžiančios informacijos, sustabdytas informacijos perdavimas tinkle ar pašalintas pažeidimas. Ši nauja nuostata yra svarbi, kadangi suaktyvėjus autorių teisių pažeidimams internete, būdavo gana sudėtinga sustabdyti interneto svetainės, kurioje yra neteisėtai naudojamas autoriaus kūrinys, veikimą. Ateityje tai nebeturėtų sukelti problemų.

2.2. Autorių teisių objekto samprata

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje įstatymas nepateikia baigtinio literatūros, mokslo ir meno kūrinių sąrašo, autorių teisių objekto sampratos klausimas yra labai svarbus ir aktualus. Įstatyme pateikimas autorių teisių objekto sąvokos apibrėžimas, kuris iš esmės nesikeitė palyginti su ankščiau galiojusia 1999 metų įstatymo redakcija²⁴.

Autorių teisių objektai įstatyme apibrėžiami kaip originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas (Įstatymo 4 str. 1 d.). Tokia redakcija leidžia taikyti ją visiems literatūros, mokslo ir meno kūriniams, kurie atitinka originalumo, objektyvios išraiškos ir kūrybinės veiklos rezultato kriterijus.

ATGTĮ 4 straipsnyje pateiktas pavyzdinis sąrašas autorių teisių objektų, kuris kaip jau minėta nėra baigtinis, tačiau pats apsaugos objektas yra originali kūrinio forma:

- 1) knygos, brošiūros, straipsniai, dienoraščiai ir kiti literatūros kūriniai, išreikšti bet kokia forma, įskaitant elektroninę, taip pat kompiuterių programas;
- 2) kalbos, paskaitos, pamokslai ir kiti žodiniai kūriniai;
- 3) rašytiniai ir žodiniai mokslo kūriniai (mokslinės paskaitos, studijos, monografijos, išvados, mokslo projektai ir projektinė dokumentacija bei kiti mokslo kūriniai);
- 4) dramos, muzikiniai dramos, pantomimos, choreografijos ir kiti scenoje atlikti skirti kūriniai ir režisuoti spektakliai, taip pat scenarijai ir scenarijų planai;
- 5) muzikos kuriniai su tekstu arba be teksto;
- 6) audiovizualiniai kūriniai (kino filmai, televizijos filmai, televizijos laidos, videofilmai, diafilmai ir kiti kinematografinėmis priemonėmis išreikšti kūriniai), radijo laidos;
- 7) skulptūros, tapybos bei grafikos kuriniai, monumentalioji dekoratyvinė dailė, kiti dailės kūriniai, taip pat scenografijos kūriniai;
- 8) fotografijos kūriniai ir kiti fotografijai analogiškais būdais sukurti kūriniai;
- 9) architektūros kūriniai (pastatų ir kitų statinių projektai, brėžiniai, eskizai ir modeliai, taip pat pastatai ir kiti statiniai);

²⁴ 1999 m. gegužės 18 d. priimtas Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598.

- 10) taikomosios dailės kūriniai ir kūriniai, neužregistruoti kaip pramoninis dizainas;
- 11) iliustracijos, žemėlapiai, planai, sodų ir parkų projektai, eskizai ir trimačiai kūriniai, susiję su geografijos, topografijos ar tiksliųjų mokslų sritimis;
- 12) kiti kūriniai.

Be to, naujame ATIGTĮ autorių teisių objektais laikomi:

- 1) išvestiniai kūriniai, sukurti pasinaudojus kitais literatūros, mokslo ir meno kūriniais (vertimai, inscenizacijos, adaptacijos, anotacijos, referatai, apžvalgos, muzikinės aranžuotės, statinės ir interaktyvios interneto svetainės ir kiti išvestiniai kūriniai);
- 2) kūrinių rinkiniai ar duomenų rinkiniai, duomenų bazės (išreikštos techninėmis priemonėmis skaityti pritaikyta ar kita forma), kurie dėl turinio parinkimo ar išdėstymo yra autoriaus intelektualinės kūrybos rezultatas;
- 3) teisės aktų, oficialių administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentų, nurodytų ATIGTĮ 5 straipsnio 2 punkte, neoficialus vertimai.

„Originalus kūrybinės veiklos rezultatas kūriniumi laikomas nepriklausomai nuo jo meninės vertės, nepaisant jo išraiškos būdo ar formos. Saugomi tik tie kūriniai, kurie yra išreikšti objektyvia forma, objektyvi forma – taip vadinama materialiai išraiška. Kūrinys ir autorių teisės į jį saugomi nuo kūrinio sukūrimo momento“²⁵.

Tai ypač aktualu skaitmeninių technologijų sąlygomis, kurios lemia naujų kūrinių atsiradimą. Štai todėl ir buvo padaryti tam tikri pakeitimai atsižvelgiant į skaitmeninių technologijų įtaką kūrinių išraiškos formai. Nebaigtinis literatūros sąrašas iš dalies buvo pakeistas paaiškinant, kad autorių teisių objektais laikomi literatūros kūriniai, išreikšti bet kokia forma, įskaitant elektroninę (Įstatymo 4 str. 2 d. 1 p.). Tokia įstatymo nuostata, populiarėjant elektronei grožinės ir mokslinės literatūros leidybai, suteikia daugiau teisinio aiškumo.

PINO autorių teisių sutartis ir informacinės visuomenės direktyva įtvirtino reikalavimą kompiuterių programas saugoti kaip literatūros kūrinius. To dėka buvo suteikta galimybė kompiuterių programų apsaugai taikyti Berno konvencijos nuostatas. Todėl autorių teisių sąraše kompiuterių programos nurodytos kartu su kitais literatūros kūriniais. Originalumo kriterijus taikomas ir kompiuterių programoms, tačiau ATGTĮ numatyta paaiškinanti nuostata, leidžianti kompiuterių programos originalumui netaikyti jokių kokybės ar meninės vertės kriterijų (Įstatymo 10 str. 1 d.).

²⁵ K.Andrijauskas {...} E. Mikalajūnienė, Nijolė Janina Matulevičienė A.t. reglamentavimas ir įgyvendinimas informacinėje visuomenėje. Vilnius 2005 m. 60-123 psl.

ATGTĮ 10 straipsnis numato autorių teises į kompiuterių programas: „kompiuterių programa saugoma gal šį Įstatymą, jeigu ji yra originali. Nustatant kompiuterių programos originalumą, netaikomi jokie kokybės ar meninės vertės kriterijai“. Kompiuterių programos, tiek pirminiai jų šaltiniai, tiek dalykiniai kodai, turi būti autorių teisių objektas kaip literatūros kūriniai. Autorių teisės apsauga suteikiama jų „originaliai“ išraiškai, bet ne pačiai kompiuterių programos idėjai. Nesutariama dėl autorių teisių apsaugos apimtys: ar jos taikomos ne tik programos pažodiniam aprašui, bet ir netiesioginėms sudedamosioms dalims, kaip antai: bendra programos struktūra, seka, sąranga, ir pateikimas. Autorių teisė apsaugo nuo kodų panašumo, atsirandančio dėl kopijavimo, o patentas – nuo idėjos panašumo, nesvarbu, koks naudojamas kodas. Todėl autorių teisių apsaugos pakanka masiškai parduodamoms programoms, tuo tarpu patentinė apsauga taikoma unikalioms, išradingoms programoms.

Lietuvos praktikoje kompiuterinių programų sąvoka ir jai įvardinti naudojama terminologija kelia tam tikrų nesklandumų. Net ir informacinių technologijų specialistai vartoja programinės įrangos sąvoką. „Dažniausiai tiek profesionalų, tiek apskritai kalboje vartojama sąvoka programinė įranga (angl. *software*) reiškia kompiuterinių programų ir duomenų bazių, susijusių tarpusavyje loginiais ir valdymo ryšiais informacinę visuomenę. Kadangi programinė įranga plačiąja prasme reiškia sisteminių, taikomųjų, pagalbinių kompiuterinių programų ir duomenų bazių kompleksą, šiuo atveju taikoma Lietuvos įstatymuose numatyta kompiuterinių programų ir duomenų bazių apsauga“²⁶.

Tarptautiniuose, Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktuose, reglamentuojančiuose autorių teisių apsaugą, vartojamas terminas „kompiuterių programa“, todėl jį ir reikėtų vartoti teisiniame konspekte, įskaitant sutarčių sąlygas, nes skirtingos terminologijos vartojimas gali sukelti konfliktines situacijas, kurias būtų problematiška spręsti taikant galiojančias teisės normas.

Antras svarbus aspektas, kalbant apie autorių teisių objekto sampratą, tai išvestiniai kūriniai, sukurti pasinaudojus kitais mokslo ir meno kūriniais. Prie išvestinių kūrinių įstatymas taip pat priskiria statines ir interaktyvias svetaines. Paprastai interneto svetainės kuriamos panaudojant kitų autorių originalius kūrinius, įskaitant audiovizualinius ir fonogramose įrašytus kūrinius, tačiau praktiškai galimi ir kiti atvejai, kai interneto svetainė sukuriamą kaip originalus kūrinys nenaudojant kitų autorių kūrinių. Tokiu atveju išvestinio kūrinio sąvoką vartoti netiktų, tačiau įstatymas nesuteikia pasirinkimo. Autorių teisių objektais laikomi taip pat kūrinių ar duomenų rinkiniai, duomenų bazės, kurios gali būti išreikštos bet kuria forma, įskaitant pastaruoju metu

²⁶ V..Misiukonienė, T.Lamanauskas. Kompiuterinių programų autorių teisių apsauga ir pažeidimų prevencija informacinėje visuomenėje. Realijos ir tendencijos. Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: Ar lengva būti kūrėju Lietuvoje. Vilnius 2001, 69 psl.

populiariausią skaitmeninę formą. Pagrindinis reikalavimas teisinei apsaugai – toks rinkinys ar duomenų bazė dėl turinio parinkimo ar išdėstymo turi būti autoriaus intelektualinės kūrybos rezultatas. Kūrybinės veiklos rezultato originalumas atskleidžia arba parenkant rinkinio ar duomenų bazės medžiagą, arba ją išdėstant. Atskiriems duomenims, iš kurių sudaryta duomenų bazė, autorių teisių apsauga netaikoma. Atkreiptinas dėmesys, kad autorių teisės išvestiniams kūriniais ir rinkiniams taikomos nepažeidžiant autorių teisių į kūrinius, kurių pagrindu buvo sukurtas išvestinis kūrinys arba sudarytas rinkinys (Įstatymo 4 str. 4 d.). Todėl panaudoti kitų autorių kūrinius išvestiniam kūriniiui sukurti arba rinkiniui (duomenų bazei) sudaryti galima tik gavus tų kūrinių autorių ar jų įgaliotų atstovų leidimą.

Duomenų bazės gali būti automatiškai (be registravimo) apsaugotos duomenų bazių teise ir / arba autorių teise. Duomenų arba kitos medžiagos kompiliacijos (duomenų bazės), nesvarbu, apdorojamos kompiuteriu ar kokia kita forma, kurioms atrinkti ir jų turiniui susisteminti reikėjo ženklių investicijų, yra apsaugoti duomenų bazių teise. Jeigu duomenų bazės yra originalūs intelekto kūriniai, jie yra autorių teisių apsaugos objektai.

Duomenų bazių teisė netaikoma duomenims arba pačiai medžiagai, bet nepažeidžiant autorių teisės, kurios objektai tie duomenys arba pati medžiaga yra. Apsauga suteikiama nuo nesankcionuoto duomenų išgavimo ir pakartotinio panaudojimo ir galioja penkiolika metų nuo jų sukūrimo ar išleidimo. Sąžiningas duomenų panaudojimas moksliniams tyrimams arba mokymosi tikslais – kaip šios teisės išimtis – netaikoma moksliniams tyrimams, atliekamiems komerciniams tikslais.

Lietuvoje pagal ATGTĮ 5 straipsnį ne visiems objektams taikoma autorių teisių apsauga. Ne visi objektai atitinka originalumo, objektyvios išraiškos ir kūrybinės veiklos rezultato kriterijus. Objektai, kuriems netaikoma teisinė apsauga:

- 1) idėjos, procedūros, procesai, sistemos, veiklos metodai, koncepcijos, principai, atradimai ar atskiri duomenys;
- 2) teisės aktai, oficialūs administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentai (sprendimai, nuosprendžiai, nuostatai, normos, teritorijų planavimo ir kiti oficialūs dokumentai), taip pat jų oficialūs vertimai;
- 3) oficialūs valstybės simboliai ir ženklai (vėliavos, herbai, himnai, piniginiai ženklai ir kiti valstybės simboliai bei ženklai), kurių apsauga reglamentuoja kiti teisės aktai;
- 4) oficialiai įregistruoti teisės aktu projektai;
- 5) įprastinio pobūdžio informaciniai pranešimai apie įvykius;
- 6) folkloro kūriniai.

Jeigu pažvelgsime kaip Prancūzijoje autorių teisių apsaugos objektas apibrėžiamas, trumpai būtų galima pasakyti, kad „kaip kūrinys, kurį sukūrė pats autorius“. Prancūzų koncepcijoje kūriniai taip pat „nesaugomi kaip tokie, nesaugomi nei patys autoriai kaip tam tikri asmenys priklausantys socialinei-profesinei kategorijai, tačiau saugomas ryšys tarp kūrinio ir jo kūrėjo, ryšys, kuriame glūdi autoriaus teisės“²⁷.

Prancūzijos Intelektinės nuosavybės kodekso 111 str. 1 d. ir 112 str.1 d. nustatyta, kad autorių teisės objektu laikomas kūrinys (pranc. *l'oeuvre d'esprit*). Tačiau, tai aiškiai neapibrėžiama. Kodekso nuostatuose galime rasti sąrašą saugomų kūrinių kaip tokių, bet jis nėra baigtinis. Yra taip pat įvestas ir formos originalumo kriterijus, tačiau pačio termino sąvokos nėra. Šis kūrinių atskyrimo autorių teisių apsaugai kriterijus yra minimas tik kartą 112 straipsnio 4 d. Vis dėlto terminai: *l'oeuvre d'esprit* ir originalumo kriterijus laikui bėgant buvo susisteminti, apibrėžti ir galutinai patikslinti jurisprudencijos ir doktrinų dėka. 1957 metais įstatymų leidybos organai kodifikavo jurisprudencijos nustatytus terminus ir suformavo galutinai rėmus tokiems terminams kaip kūrinys *l'oeuvre d'esprit* ir originalumo kriterijus. M. Edelman teigė: „galima sakyti, kad *l'oeuvre d'esprit* – tai tvėrinys, kuris buvo sukurtas laisvo intelektualinio triūso dėka įkūnijant tą tvėrinį originalioje formoje“²⁸.

Apsaugos kriterijus autorių teisėms kaip ir minėjau išskiriamas formos originalumo kriterijus. Prancūzijos kasacinis teismas(Cass,civ. I, 11 février 1997; „Haddad c: Monnier“; Bull civ:I; nr.55 p. 35) pateikia principą: „kodekso nuostatos saugo visas autorių teises(Prancūzijos Intelektinės nuosavybės kodeksas 2005 m....) į kūrinius, neišskiriant jų žanro, vertingumo, paskirties, tačiau palieka sąlygą, kad tie kūriniai turi atitikti originalumo kriterijų“. Kodekso 112 str. 1 d. apibrėžia, kad saugomos autorių teisės į kūrinius *l'oeuvre d'esprit*. Terminas *l'oeuvre d'esprit* neapima bet kokių intelektualinių pastangų vaisių ir nematerialiųjų investicijų sąvokos. Šis terminas nusako autoriaus intelektualinių pastangų tikslų rezultatą (111 str. 1d., 113 str. 7 d.). Tradiciškai, ši doktrina kūrinių apibrėžia kaip intelektualinio darbo vaisių, turintį formą, tuo išskiriant nuo autorių teisių saugomų objektų sąrašo idėjas, procedūras, procesus, veiklos metodus, koncepcijas, principus, atradimus ar kitus atskirus duomenis.

Tačiau, kai mes kalbame apie kūrinio formos reikalavimą, norima pabrėžti, kad autorių teisės į kūrinius yra saugomos tik tuomet, kai kūrinių originalumas atitinkamai glūdi jų formoje. Šis principas pirmą kartą išvydo šviesą XVIII amžiuje Fichte knygoje pavadinimu „*Preuve de l'illégitimité de la reproduction des livres*“, kur jis išskyrė fizinius ir dvasinius elementus, kurių dėka galima buvo skirti išreikštos idėjos turinį, sukurtą autoriaus ir duotąją formą savo mintims.

²⁷ Pouillet, Traité nr. 12

²⁸ La propriété littéraire et artistique, Que je sais? 1989. p. 25

Fichte teigė, kad kiekvienas gali skaitant, vertinant kūrinį įsisavinti tam tikras idėjas, tačiau niekas negali ir neturi teisės pasisavinti pačios formos, kurioje autorius išreškė savo kūrinį, formos, kuri yra savita ir asmeninės kūrybos rezultatas. Prancūzijos Kasacinis teismas 2003 metų birželio 17 d. išdėstė, kad „intelektinės nuosavybės teisė nesaugo idėjų ar koncepcijų, tačiau saugo tik originaliąją formą, kuria šis kūrinys išreiškias“²⁹.

Čia kalbame apie fundamentalųjį principą, kurį pateikė, apibrėžė ir įtvirtino Prancūzijos teismai: „meno ir literatūrinės, politinės, komercinės, dekoratyvinės ar publicistinės idėjos, temos, siužetai, principai, mokslinės teorijos, istoriniai faktai, atradimai, informacija, politinės doktrinos, folkloras, tradicijos ir ritualai, moksliniai, informaciniai, techniniai ar komerciniai metodai, žanrai ir stiliai nepatenka po autorių teisių ar gretutinių teisių apsauga. Visi išvardinti objektai Prancūzijos teismų ilgametėje praktikoje buvo išaiškinti kaip neturintys apsaugos dėl fundamentalių vidinių trūkumų. Yra teigiama, kad apskritai šie objektai formuluoja viešą pagrindą, kuris turi būti laisvai prieinamas visiems asmenims. Kaip atskirti objektą, kuris priklauso viešajam sektoriui? M.Connu savo knygoje „Le droit culturel des biens“³⁰ ir S.Choisy knygoje „Le domaine public en droit d’auteur“³¹ teigė, kad „visuomenės teisė į informaciją, teisė į mokslą ir laisvė kurti trukdo tokiems objektams kaip informacijai, įvairiems politiniams ar komerciniams atradimams tapti monopolio objektais, kurie galėtų pasinaudoti visomis autorių teisių apsaugai skirtomis privilegijomis“. Juk, pavyzdžiui, teorijos ir veikimo principai informacinių technologijų srityje turi padėti moksliniams tyrimams ir turėti galimybę būti įtvirtinti mokymosi programose kaip edukacijos ir pažinimo būdai. Pati paprasčiausia komercinė idėja transportuoti ir pardavinėti saldainius dėžutėse negali būti monopolizuota, konkurentai taip pat turi teisę kurti tokias dėžutes, tačiau čia jau įgavusi specialią ir išskirtinę bei originalią pateikimo formą – dėžutė tampa intelektinės nuosavybės apsaugos objektu.

„Autorių teisė egzistuoja nepriklausomai nuo visokių formalumų, ekspertizės bei pripažinimo; ji automatiškai atsiranda vos tik kūrinys sukuriamas ar pirmą kartą išreiškiamas materialia forma. Tačiau kai kurie įstatymai numato registravimą nacionalinėje autorių teisių agentūroje, o tai gali būti pranašumas, norint identifikuoti ir išskirti kūrinį“³². Kartais reglamentavimas yra būtinas, kai tenka pareikšti ieškinį dėl autorių teisių pažeidimo.

Autoriaus teisių apsauga susideda iš tokių išimtinių teisių paketo:

²⁹ Cass, Civ I, 17 juin 2003, Bull civ.I. nr.48, p. 116

³⁰ M.Connu, Le droit culturel des biens. Paris 1996 p.450-500.

³¹ S.Choisy, Le domaine public en droit d’auteur. LITEC 2003 nr.309s.

³² Bendroji informacija ir svarbiausi tinklalapiai smulkioms ir vidutinėms įmonėms (SVĮ). JUSTITIA, 2003 m. 100-160 psl.

- Teisė kopijuoti ar kitaip atgaminti kūrinį; bet kitaip nei patentų teisė, numato ir trečiosios šalies teisę į savarankišką originalų kūrinį;
- Teisė viešai platinti kopijas;
- Teisė viešai nuomuoti bent jau tam tikrų rūšių kūrinių kopijas;
- Teisė viešai atlikti, transliuoti, deklamuoti;
- Teisė versti;
- Teisė adaptuoti kiekvieną kūrinį ir ypač teisė padaryti iš jo audiovizualinius kūrinius;
- Teisė viešai skelbti kūrinį taip pat numato kūrinio skleidimą per Internetą, kelėtoje šalių ši medžiaga taip pat apsaugota nuo tolesnio platinimo ar persirašymo į bet kokią informacijos laikmeną.

Berno konvencijoje dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos yra trys pagrindiniai principai:

- Kūriniams, kurių kilmės šalis yra viena iš sutarties šalių (tai kūrinys, kurio autorius yra tokios šalies pilietis, arba kūriniai, kurie pirmą kartą paskelbti tokioje šalyje), privalo būti suteikiama tokia pat apsauga kiekvienoje sutarties šalyje kaip ir savo šalies piliečių kūriniams („nacionalinio režimo“ principas);
- Tokia apsauga yra besąlygiška, jai negalioja jokie formalumai („automatiškos“ apsaugos principas);
- Tokia apsauga nepriklauso nuo apsaugos, esamo kūrinio kilmės šalyje („apsaugos nepriklausomybės“ principas) Tačiau jeigu viena sutarties šalis numato ilgesnį apsaugos terminą už minimalų, numatytą Konvencijoje, ir kūrinio apsauga nustoja galioti kilmės šalyje, tuomet apsauga gali būti nesuteikiama, kai tik nustoja galioti apsauga kilmės šalyje.

Vienas iš svarbiausių teisinio reglamentavimo principų – proporcingumo principas – informacinės visuomenės sąlygomis užtikrina autorių ir kūrinių naudotojų interesų balansą . Įgyvendinant šį principą, autorių išimtinės teisės leisti ar uždrausti naudoti literatūros mokslo ar meno kūrinį iš dalies apribojamos. Pabandykime išsiaiškinti, kaip praktiškai pasireiškia išimtinių teisių ribojimas. Autorių turtinių teisių apribojimai arba taip vadinamos išimtytys iš autorių teisių apsaugos reiškia, kad tam tikrais ypatingais atvejais galima panaudoti kūrinius be autoriaus arba jo tinkamai įgalioto asmens ar teisių perėmėjo leidimo (t.y. nesudarius autorinės sutarties) ir nemokant autorinio atlyginimo. ATGTĮ pateiktas baigtinis autorių turtinių teisių apribojimų sąrašas, suderintas su Informacinės visuomenės direktyva. Informacinės visuomenės direktyvoje yra numatyta tik viena privalomoji išimtis iš autorių teisių apsaugos, kuri taikoma išimtinėi atgaminimo teisei. Ši išimtis susijusi su atgaminimu, kuriuo siekiama sudaryti sąlygas tarpininkui perduoti interneto tinkle kūrinį trečiosioms šalims (persiunčiant iš vieno terminalo į kitą) arba sudaryti

sąlygas vėliau teisėtai pasinaudoti kūrinium (ATGTĮ 29 str. 1 d.). Nors Informacinės visuomenės direktyva neįpareigoja perimti visas neprivalomas teisių išimtis ir apribojimus, ATGTĮ 20-33 straipsnių nuostatos, susijusios su autorių turtinių teisių apribojimais, siekiant harmonizavimo efekto, pilnai suderintos su Informacinės visuomenės direktyvoje pateiktu išimčių ir apribojimų sąrašu. ATGTĮ numatytos griežtos tokių apribojimų taikymo sąlygos: „apriboti turtines teises leidžiama specialiais Įstatymo numatytais atvejais“. Turtinių teisių apribojimas neturi prieštarauti įprastiniam kūrinio naudojimui ir nepagrįstai pažeisti teisėtų autoriaus arba kito autorių teisių subjekto interesų (ATGTĮ 19 str.). ATGTĮ pateikiamas baigtinis autorių teisių ribojimų sąrašas, todėl jokiais kitais pagrindais ir kitiems, nei ATGTĮ numatytiems tikslams, autorių išimtinės turtinės teisės negali būti apribotos. ATGTĮ, iš dalies apribodamas autorių teises, ir leidžia:

- atgaminti kūrinį išimtinai asmeniniam naudojimui (išskyrus architektūros kūrinius pastatų ar kitų statinių pavidalu, kompiuterinių programų ir elektronines duomenų bazines);
- cituoti kūrinį;
- panaudoti kūrinius mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais, žmonėms su klausos ar regos galia;
- naudoti kūrinius mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais, esančius viešųjų bibliotekų, mokymo įstaigų, muziejų ar archyvų patalpose esančiuose terminaluose;
- atgaminti kūrinį reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu panašiu būdu popieriuje), išskyrus visą knygos tekstą ar didesnę jo dalį arba muzikos kūrinio datus;
- panaudoti kūrinį informacijos tikslais, t.y. atgaminti spaudoje, viešai skelbti išleistus straipsnius aktualiomis ekonomikos, politikos ar religijos temomis, jeigu autoriai ar jų teisių perėmėjai nėra uždraudę taip naudoti kūrinius, kai iš jų atlikimo vietos ar viešos parodos pateikiama informacija apie dienos įvykius. Informuojant visuomenę atgaminti periodiniuose leidiniuose arba viešai skelbti politines kalbas, ištrauktas iš viešų paskaitų ar kitų panašių kūrinių, taip pat teismo proceso metu pasakytas kalbas tiek, kiek tai pateisina informavimo tikslai;
- panaudoti kūrinį karikatūrai ar parodijai;
- atgaminti ir viešai skelbti kūrinį religinių apeigų metu;
- panaudoti kūrinį visuomenės saugumo tikslais, siekiant užtikrinti valstybės valdžios, valdymo ar teismo proceso veiksmų atlikimą arba pranešimą apie juos;
- atgaminti ir viešai paskelbti architektūros kūrinius ir skulptūras, sukurtas nuolat stovėti viešose vietose;
- laikinai atgaminti kūrinį, kai toks laikinas atgaminimas yra neatskiriama technologinio proceso dalis;

- transliuojančiosioms organizacijoms daryti trumpalaikius kūrinų įrašus savo pačių įranga ir savo transliacijoms;
- atgaminti teisėtai įsigytą kompiuterių programą archyvavimo ir adaptavimo tikslais (padaryti jos atsarginę kopiją), dekompiliuoti teisėtai įsigytą kompiuterių programą, siekiant jos suderinamumo su kitomis programomis;
- išleistas arba viešai paskelbtas duomenų bazes panaudoti kaip pavyzdį mokymo ir mokslinio tyrimo tikslais, taip pat visuomenės ir valstybės saugumo interesais, viešojo administravimo bei teismo proceso tikslais;
- viešai rodyti dailės kūrinio originalą ar kopiją, kai kūrinys yra parduotas ar kitu būdu nuosavybės teisės į jį perduotos kitam asmeniui, kuriam viešas kūrinų rodymas (paroda) yra įprastinės jo ūkinės veiklos dalis (pvz. Dailės galerijos, muziejai ir pan.)

Visi išvardinti kūrinų panaudojimo atvejai, susiję su autorių išimtinių turtinių teisių apribojimais, galimi su sąlyga, kad tokiu panaudojimu nesiekama tiesioginės ar netiesioginės naudos. Be to, cituojant kūrinius, panaudojant juos mokymo, mokslinių tyrimų ir informacijos tikslais būtina nurodyti šaltinį, iš kurio paimtas kūrinys, ir autoriaus vardą, jeigu jis nurodytas kūrinyje. Tokie reikalavimai užtikrina autorių asmeninių neturtinių teisių apsaugą.

Analizuojant kūrinų panaudojimo specifiką elektroninėje erdėje, reikia įvertinti ATGTĮ suteiktas galimybes naudoti kūrinius, esančius viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose, archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais juos viešai paskelbiant ar padarant viešai prieinamus kompiuteriniais tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose. Ši nuostata įstatyme atsirado derinant jį su informacinės visuomenės direktyvos normomis, reglamentuojančiomis kūrinų padarymą viešai prieinamais kompiuterių vidaus tinkle (intranete). Įstatymo leidėjas nustatė griežtas sąlygas tokiam panaudojimui:

- kompiuterių tinklais gali būti skelbiami tik tie kūriniai, kuriuos biblioteka, mokymo įstaiga, muziejus ar archyvas turi savo fonduose;
- viešas paskelbimas kompiuterių tinklais galimas tam skirtuose terminaluose tik tų įstaigų patalpose (intranete);
- atgaminimas galimas su sąlyga, kad autoriai ar kiti tų kūrinų autorių teisių subjektai nėra uždraudę tokio kūrinio panaudojimo.

ATGTĮ normos „neduoda aiškaus atsakymo, kaip turėtų būti išreikštas autorių teisių subjektų draudimas naudoti kūrinį tokiu būdu. Tačiau autorių teisių turėtojai siekdami išvengti galimų

konfliktinių situacijų, tokį draudimą naudoti kūrinį turėtų aiškiai suformuluoti, nurodant kūrinio naudojimo būdus, susijusius su autorių turtinėmis teisėmis³³.

Yra numatyta taip pat galimybė autorių teisių apsaugai taikyti technines apsaugos priemones (bet kokią technologiją, įtaisus ar jų sudedamąsias dalis), kurios elektroninėje erdvėje įgyja vis didesnę reikšmę. Veiksmingų techninių apsaugos priemonių sampratą ir jų taikymo sąlygas reglamentuoja ATGTĮ 74 straipsnis.

Kai kurios nustatytos išimtys ir apribojimai gali būti taikomi su sąlyga, kad teisių turėtojai gautų teisingą kompensaciją. Šie reikalavimai įstatyme nustatyti laikantis nuosavybės neliečiamumo ir proporcingumo principų. Nuosavybės neliečiamumo principas yra konstitucinis. Jis taikomas ir nematerialiajam turtui (intelektinei nuosavybei).

Konstitucinis teismas 200 m. liepos 5 d. Nutarime padarė išvadą, kad intelektinė nuosavybė yra tokia pat svarbi kaip ir materialioji. Ribojant savininko teises visuomenės interesais, jam turi būti teisingai atlyginama. Šis principas įstatyme taikomas autorių teisių, susijusių su kūriniais atgaminimu reprografiniu būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) ir audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytus kūrinių atgaminimu asmeniniais tikslais apribojimo kompensavimui. Nuostatos dėl kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais kompensavimo įsigaliojo nuo 2004 m. sausio 1 d. Jų įgyvendinimui Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimu Nr. 1106 patvirtino Atlyginimo už audiovizualinių kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarką. Atgaminant audiovizualinį kūrinį ir fonogramoje įrašytą kūrinį, kūrinio autorius ar jo teisių perėmėjas kartu su atlikėjais ir audiovizualinių kūrinių bei fonogramų gamintojais arba jų teisių perėmėjais turi teisę gauti atitinkamą atlyginimą, kuris nustatomas procentais nuo tuščios garso ar audiovizualinės laikmenos didmeninio pardavimo kainos. Atlyginimas neturi būti didesnis negu 6 procentai tuščios garso ar audiovizualinės laikmenos didmeninio pardavimo kainos. Tokį atlyginimą turi mokėti asmeniniam atgaminimui skirtų analoginių ir skaitmeninių garso bei audiovizualinių laikmenų gamintojai ir importuotojai, išskyrus atvejus, kai laikmenos įvežamos išimtinai asmeniniam naudojimui (keleivio bagaže). Atlyginimas neskaičiuojamas nuo laikmenų, skirtų eksportui, profesionalioms reikmėms žmonių, turinčių klausos ar regos negalią, reikmėms.

Apskritai „tuščios laikmenos mokestis yra labai kritikuojamas, vadinamas „analoginių laikų liekana“, bei apibrėžia „keturgubą apmokestinimą“. Literatūroje tuščios laikmenos mokestis apibrėžiamas neigiamai, kadangi jo panaudojimas nesukelia norimų rezultatų. Pagrindiniai tuščios laikmenos mokesčio bruožai³⁴:

³³ Matulevičienė N.J. Autorių turtinių teisių apribojimai mokymo, mokslinių tyrimų ir informacijos tinklais. Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius:LTU, 2004 T.55 (47)

³⁴ Mindaugas Kiškis. Tarptautinio intelektinės nuosavybės piratavimo prevencija, Vilnius LTU 2000. p. 50-83

- Mokestis mokamas už visas laikmenas, tarp jų naudojamas su intelektine nuosavybe nesusijusiems tikslams;
- Mokestis mokamas, nors atgaminimas yra efektyviai ribojamas techninėmis priemonėmis;
- Mokestis mokamas kitose valstybėse (Lietuvos subjektai sumokėto mokesčio neatgauna)
- Mokestis mokamas įsigyjant licencijas (valstybės, mokslo-švietimo, verslo įstaigos, vartotojai)
- Nepagrįsti ir neskaidrūs tarifai;
- Sprendimas – intelektualios techninės apsaugos priemonės (DRM) ir elektroninės licencijos;

Išvados:

1. *Nebaigtinis literatūros sąrašas naujajame ATGTĮ iš dalies buvo pakeistas paaiškinant, kad autorių teisių objektais laikomi literatūros kūriniai, išreikšti bet kokia forma, įskaitant elektroninę (Įstatymo 4 str. 2 d. 1 p.). Tokia įstatymo nuostata, populiarėjant elektronei grožinės ir mokslinės literatūros leidybai, suteikia daugiau teisinio aiškumo.*
2. *PINO autorių teisių sutartis ir informacinės visuomenės direktyva įtvirtino reikalavimą kompiuterių programas saugoti kaip literatūros kūrinius. To dėka buvo suteikta galimybė kompiuterių programų apsaugai taikyti Berno konvencijos nuostatas. Todėl autorių teisių sąraše kompiuterių programos nurodytos kartu su kitais literatūros kūriniais. Originalumo kriterijus taikomas ir kompiuterių programoms, tačiau ATGTĮ numatyta paaiškinanti nuostata, leidžianti kompiuterių programoms originalumui netaikyti jokių kokybės ar meninės vertės kriterijų (Įstatymo 10 str. 1 d.).*
3. *Prancūzų koncepcijoje kūriniai taip pat „nesaugomi kaip tokie, nesaugomi nei patys autoriai kaip tam tikri asmenys priklausantys socialinei-profesinei kategorijai, tačiau saugomas ryšys tarp kūrinio ir jo kūrėjo, ryšys, kuriame glūdi autoriaus teisės.*
4. *Berno konvencijoje dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos yra įtvirtinti trys pagrindiniai principai:*
 - *Kūriniam, kurių kilmės šalis yra viena iš sutarties šalių (tai kūrinys, kurio autorius yra tokios šalies pilietis, arba kūriniai, kurie pirmą kartą paskelbti tokioje šalyje), privalo būti suteikiama tokia pat apsauga kiekvienoje sutarties šalyje kaip ir savo šalies piliečių kūriniam („nacionalinio režimo“ principas);*
 - *Tokia apsauga yra besąlygiška, jai negalioja jokie formalumai („automatiškos“ apsaugos principas, tokia apsauga nepriklauso nuo apsaugos, esamo kūrinio kilmės šalyje („apsaugos nepriklausomybės“ principas) Tačiau jeigu viena sutarties šalis numato ilgesnį apsaugos terminą už minimalų, numatytą Konvencijoje, ir kūrinio apsauga nustoja galioti*

kilmės šalyje, tuomet apsauga gali būti nesuteikiama, kai tik nustoja galioti apsauga kilmės šalyje.

5. *Vienas iš svarbiausių autorių teisių teisinio reglamentavimo principų – proporcingumo principas – informacinės visuomenės sąlygomis užtikrina autorių ir kūrinių naudotojų interesų balansą . Įgyvendinant šį principą, autorių išimtinės teisės leisti ar uždrausti naudoti literatūros mokslo ar meno kūrinių iš dalies apribojamos.*
6. *Turtinių teisių apribojimas neturi prieštarauti įprastiniam kūrinių naudojimui ir nepagrįstai pažeisti teisėtų autoriaus arba kito autorių teisių subjekto interesų (ATGTĮ 19 str.). ATGTĮ pateikiamas baigtinis autorių teisių ribojimų sąrašas, todėl jokiais kitais pagrindais ir kitiems, nei ATGTĮ numatytiems tikslams, autorių išimtinės turtinės teisės negali būti apribotos.*
7. *Elektroninėje erdėje ATGTĮ nustatė galimybes naudoti kūrinius, esančius viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose, archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais juos viešai paskelbiant ar padarant viešai prieinamus kompiuteriniais tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose. Tačiau buvo nustatytos griežtos sąlygos tokiam panaudojimui: kompiuterių tinklais gali būti skelbiami tik tie kūriniai, kuriuos biblioteka, mokymo įstaiga, muziejus ar archyvas turi savo fonduose, viešas paskelbimas kompiuterių tinklais galimas tam skirtuose terminaluose tik tų įstaigų patalpose (intranete); atgaminimas galimas su sąlyga, kad autoriai ar kiti tų kūrinių autorių teisių subjektai nėra uždraudę tokio kūrinių panaudojimo.*
8. *Išimties ir apribojimai autorių teisėms gali būti taikomi su sąlyga, kad teisių turėtojai gautų teisingą kompensaciją. Šie reikalavimai įstatyme nustatyti laikantis nuosavybės neliečiamumo ir proporcingumo principų. Nuosavybės neliečiamumo principas yra konstitucinis. Jis taikomas ir nematerialiajam turtui (intelektinei nuosavybei).*
9. *Pagrindiniai tuščios laikmenos mokesčiai:*
 - *Mokestis mokamas už visas laikmenas, tarp jų naudojamas su intelektine nuosavybe nesusijusiems tikslams;*
 - *Mokestis mokamas, nors atgaminimas yra efektyviai ribojamas techninėmis priemonėmis;*
 - *Mokestis mokamas kitose valstybėse (Lietuvos subjektai sumokėto mokesčio neatgauna;)*
 - *Mokestis mokamas įsigyjant licencijas (valstybės, mokslo-švietimo, verslo įstaigos, vartotojai);*
 - *Nepagrįsti ir neskaidrūs tarifai, vienintelis sprendimas – intelektualios techninės apsaugos priemonės (DRM) ir elektroninės licencijos.*

2.3. Autorių teisių perdavimas ir licencijų suteikimas. Autorinės sutartys

Efektyviam autorių teisių įgyvendinimui labai didelę reikšmę turi ATGTĮ normų, reglamentuojančių autorių turtinių teisių perdavimą, licencijų suteikimą bei autorių sutarčių sudarymo tvarką ir sąlygas, teisinis aiškumas. Intelektinės veiklos rezultatų panaudojimas elektroninėje erdvėje reikalauja teisių įgyvendinimo sistemos, reglamentuojančios autorių turtinių teisių perdavimą, licencijų suteikimą, autorinių sutarčių sudarymą priimant ATGTĮ 2003 m. redakciją buvo pakeistos siekiant suteikti daugiau teisinio aiškumo įgyvendinant autorių teises. Pirma, svarbu pastebėti, kad ATGTĮ nuostatos reglamentuojančios autorių teisių perdavimą netaikomos autorių asmeninėms neturtinėms teisėms. Autoriaus teisė, teisė į autoriaus vardą ir teisė į kūrinio neliečiamybę neperduodamos. Jos nepriklauso nuo autoriaus turtinių teisių, lieka jiems tik tais atvejais, kai turtinės teisės perduodamos kitiems asmenims (ATGTĮ 38 str. 4 d.).

ATGTĮ 39 straipsnyje nustatyta autorinių sutarčių samprata: „pagal autorinę sutartį viena šalis (autorius ar jo teisių turėtojas) perduoda arba suteikia autorių turtines teises į literatūros, mokslo ar meno kūrinį arba įsipareigoja sukurti sutartyje nurodyta kūrinį ir perduoti ar suteikti autorių turtines teises į jį kitai šaliai (teisių perėmėjui ar licenciatui), o kita šalis įsipareigoja naudoti kūrinį arba pradėti juo naudotis sutartyje nustatytais sąlygomis ir sumokėti nustatyta autorinį atlyginimą, jeigu sutartyje nenustatyta kitaip“. Matome iš apibrėžimo, kad vienas iš svarbiausių autorinės sutarties bruožų, skiriančių sutartį nuo kitų civilinių sutarčių ir darbo sutarčių, yra autorinių turtinių teisių perdavimas ar licencijos naudoti kūrinį suteikimas. Autorinės sutartys – vienas iš būdų, autorių turtinėms teisėms tapti komercinės apyvartos objektu. Autorių teisė nereglementuoja veiklos ar darbo proceso. Dažnas praktikoje klausimas: ar literatūros kūrinio redaktorius gali būti laikomas autoriumi? Kokių principu vadovautis? Reikia grįžti prie autorių teisių objekto sąvokos. Redaguodamas kūrinį redaktorius nesukuria savarankiško originalaus kūrybinės veiklos rezultato, jis tik patobulina autoriaus sukurtą kūrinį (taiso kalbos stilių, klaidas ir pan.). Tokie pataisymai turi būti derinami su autoriumi, kad nebūtų pažeista autorių teisė į kūrinio neliečiamybę. Redaktoriaus teikiamos paslaugos, jeigu jis nėra etatinis leidyklos ar redakcijos darbuotojas, galėtų būti įforminamos intelektinių paslaugų sutartimi. Atlygintinų paslaugų (intelektinių ar kitokių paslaugų, nesusijusių su materialaus objekto sukūrimu) teikimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Nuostatos, reglamentuojančios atlygintinų paslaugų teikimą netaikomos, kai tarp šalių atsiranda darbo ar kitokie pavaldumo santykiai.

Reikalavimai sutarčių formai iš esmės nepasikeitė. Nustatyta, kad autorinės sutartys sudaromos raštu ir autorinės sutarties forma neprivaloma sutartims dėl kūrinių skelbimo periodiniuose leidiniuose.

Tačiau periodinių leidinių redakcijos, suvokdamos intelektualės nuosavybės vertę ir siekdamos išvengti konfliktinių situacijų, kurias gali sukelti kūrinių panaudojimo būdų ir formų įvairovė informacinėje visuomenėje, taip pat turėtų sudaryti rašytines sutartis. Jeigu autorinėje sutartyje nenumatomi būdai, dėl kurių susitarta, laikoma, kad sutartis sudaryta tik dėl tų kūrinių naudojimo būdų, kurie šalims yra būtini siekiant tikslo, dėl kurio buvo sudaryta sutartis (pvz., jei leidybos sutartyje nebus numatyta, kad galima išleisti leidinį elektronine forma, bus laikoma, kad perduota teisė atgaminti leidinį tik spausdinimo būdu). Jei perduotos visos turtinės teisės į kūrinių, laikoma, kad teisės perduotos tik sutartyje nurodytiems kūrinių naudojimo būdams, pvz. atgaminti kūrinių tik spausdinimo būdu. Jei autorinei sutarčiai galiojant atsiranda nauji kūrinių panaudojimo būdai, kurie sutarties sudarymo metu buvo nežinomi, kūrinių panaudoti naujais būdais galima tik autoriui ar jo teisių turėtojui sutikus.

Apskritai autorinėmis sutartimis laikomos tik tokios sutartys, kuriu dalykas yra autorių teisių į kūrinių perdavimas ar suteikimas. Jei sutartimi nėra susitariama dėl autorių turtinių teisių perdavimo ar suteikimo pasinaudoti, tokia sutartis nėra laikoma autorine sutartimi (tai gali būti paslaugų ar rangos sutartis). Autorinėmis sutartimis laikomos tik tos sutartys, pagal kurias pereina ar yra suteikiamos autorių teisės į kūrinius – savarankiškus žmogaus kūrybinio darbo rezultatus, kurie pasižymi originalumu. Todėl sutartys dėl kūrinių redagavimo, mokymo, konsultavimo, organizacinių ir techninių paslaugų ar kitokių paslaugų teikimo nelaikomos autorinėmis (ATGTĮ 39 str.). Asmuo gali sutartimi įsipareigoti konkrečioje įmonėje, nurodytu laiku, paklūstant įstaigos ar organizacijos vidaus tvarkai vykdyti konkrečias pareigas, į kurias įeina ir kūrinių kūrimas. Tokia sutartis laikytina darbo sutartimi, o autorius – darbuotoju.

Autorinės sutartys pagal tai, kokia apimti pereina turtinės teisės į kūrinių skirstomos į:

- autorines sutartis dėl teisių perdavimo ;
- autorines licencines sutartis.

Autorine sutartimi dėl teisių perdavimo autorius ar kitas asmuo turintis autorių teises perduoda visas turtines teises ar konkrečiai įvardintas turtines teises į kūrinių. Asmuo, kuriam perduodamos turtinės teisės, yra laikomas teisių perėmėju, t.y. sutartyje įvardintos turtinės teisės sutartyje numatytą laikotarpį priklauso tik jam: jis gali pats naudotis kūriniu, gali sudaryti sutartis dėl kūrinių panaudojimo su trečiaisiais asmenimis. Autorine licencine sutartimi autorius ar jo teisių perėmėjas suteikia teises pasinaudoti kūriniu tretiesiems asmenims. Autorinės licencinės sutartys gali būti

dviejų rūšių:

- sutartis dėl neišimtinės licencijos suteikimo (tokiu atveju kūrinio gali naudotis ir pats autorius, ir vienas ar keli licenciatai);
- sutartis dėl išimtinės licencijos (tokiu atveju kūrinio sutartyje numatytais sąlygomis gali naudotis vienintelis licenciatas);

Autorinėms sutartims yra keliami reikalavimai: „sutartys turi būti sudaromos raštu, išskyrus sutartis dėl kūrinio skelbimo periodiniuose leidiniuose“ (jos gali būti sudaromos žodžiu).

ATGTĮ numatė ir tam tikrus naujus reikalavimus autorių sutarčių formai, kurie susiję su kompiuterinėmis programomis ir elektroninėmis duomenų bazėmis. Kai materialiosiose laikmenose užfiksuotos kompiuterių programos ir elektroninės duomenų bazės platinamos per prekybos tinklą, teisė naudotis kompiuterinėmis programomis ar elektroninėmis duomenų bazėmis suteikiama pagal licencinę sutartį, kuri pirkėjui pateikiama kompiuterio programos ar elektroninės duomenų bazės pakuotėje (paketo licencija). Paketo licencijoje nurodytos sąlygos kompiuterių programos ar elektroninės duomenų bazės naudotojui yra privalomos. Jos turi būti pateikiamos laikantis Vartotojų teisių gynimo ir Valstybinės kalbos įstatymų reikalavimų (Įstatymo 42 str. 2 d.). Taigi įstatymas pateikia papildomus reikalavimus paketo licencijai, kuri kartu yra informacija apie kompiuterių programą, kaip prekę, ir autorinę sutartį, suteikianti teisę atitinkamomis sąlygomis naudoti kompiuterinę programą, kaip intelektualinės kūrybinės veiklos rezultatą, kuriam taikoma autorių teisių apsauga. Šie papildomi reikalavimai susiję su valstybinės kalbos naudojimu. Vartotojų teisių gynimo įstatymo 5 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad visa informacija apie prekes ir paslaugas vartotojams turi būti pateikta raštu valstybine kalba, išskyrus atvejus, kai prekių ir paslaugų vartojimo būdai yra tradiciškai žinomi. Valstybinės kalbos įstatymo 9 straipsnyje numatyta, kad visi Lietuvos respublikos fizinių ir juridinių asmenų sandoriai sudaromi valstybine kalba. Tikėtina, kad kompiuterinių programų naudotojams šie papildomi reikalavimai autorinei sutarčiai (paketo licencijai), bus tikrai naudingi. Norint, kad visuomenė galėtų gerbti autorių teises, ji turi aiškiai žinoti kūrinio naudojimo sąlygas. Kompiuterių programų gamintojai ir platintojai taip pat turi gerbti visuomenės teisę gauti visą reikalingą informaciją valstybine kalba.

Elektroninėje erdvėje autorių teisių įgyvendinimui didelę reikšmę turi kolektyvinis autorių teisių įgyvendinimas. Tokiais atvejais licencijas naudoti kūrinio naudotojai gauna iš kolektyvinių autorių teisių administravimo asociacijų, kurias autoriai ar jų teisių perėmėjai steigia narystės pagrindu. Minėtos asociacijos atstovaujama autorių vardu ir remiantis pasirašytais sutartimis dėl autorių teisių kolektyvinio administravimo suteikia naudotojams neišimtinės licencijas naudoti kūrinio, surenka ir paskirsto autorių atlyginimą ir, be atskirojo įgaliojimo teisme gina

atstovaujamojų autorių pažeistas teises. Akivaizdu, kad tokiose kūrinio panaudojimo srityse kaip kūrinų transliacija, retransliacija, viešas kūrinio skelbimas kitais būdais, įskaitant kūrinio padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete), kolektyvinis teisių administravimas yra naudingas tiek autoriams, tiek kūrinų naudotojams. Šiuo metu Lietuvoje veikia dvi kolektyvinio teisių administravimo asociacijos: autorių teises įgyvendina Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra (LATGA-A), atlikėjų ir fonogramų gamintojų teises – Lietuvos gretutinių teisių asociacija. (AGATA).

Reikia tikėtis, kad detalus išnagrinėjimas peržiūrint tarptautines, Europos Sąjungos ir Lietuvos teises nuostatas, sudarys geresnes sąlygas intelektinės nuosavybės apsaugai Lietuvoje ir išaiškins problematines nuostatas, jų taikymo atvejus – o tai skatins kūrybingumą, investicijas į kultūrą ir pramonę, įskaitant informacinių technologijų sritį.

Tikėtina, kad teisinis reglamentavimas elektroninėje erdvėje Lietuvoje pasižymi „Copy-paste“ principo taikymu, tačiau galime matyti, kad reglamentuojant licencijų sritį buvo neišvengta ir nacionalinių bruožų turinčių nuostatų, kurios ganėtinai yra lanksčios. Toliau pateiksime atvirojo kodo programų teisinio reglamentavimo subtilybes. Jų reglamentavimas nėra gausus, netgi galima pavadinti fragmentinis, tačiau galima pastebėti pirmus poslinkius sprendžiant šį klausimą.

Išvados:

- 1. ATGTĮ nuostatos reglamentuojančios autorių teisių perdavimą netaikomos autorių asmeninėms neturtinėms teisėms. Autoriaus teisė, teisė į autoriaus vardą ir teisė į kūrinio neliečiamybę neperduodamos. Jos nepriklauso nuo autoriaus turtinių teisių, lieka jiems tik tais atvejais, kai turtinės teisės perduodamos kitiems asmenims (ATGTĮ 38 str. 4 d.).*
- 2. Autorinės sutartys – vienas iš būdų, autorių turtinėms teisėms tapti komercinės apyvartos objektu. Autorių teisė nereglamentuoja veiklos ar darbo proceso.*
- 3. Autorinėmis sutartimis laikomos tik tokios sutartys, kuriu dalykas yra autorių teisių į kūrinį perdavimas ar suteikimas. Jei sutartimi nėra susitariama dėl autorių turtinių teisių perdavimo ar suteikimo pasinaudoti, tokia sutartis nėra laikoma autorine sutartimi (tai gali būti paslaugų ar rangos sutartis). Autorinėmis sutartimis laikomos tik tos sutartys, pagal kurias pereina ar yra suteikiamos autorių teisės į kūrinius – savarankiškus žmogaus kūrybinio darbo rezultatus, kurie pasižymi originalumu. Todėl sutartys dėl kūrinų redagavimo, mokymo, konsultavimo, organizacinių ir techninių paslaugų ar kitokių paslaugų teikimo nelaikomos autorinėmis (ATGTĮ 39 str.).*
- 4. ATGTĮ numatė naujus reikalavimus autorinių sutarčių formai, kurie susiję su*

kompiuterinėmis programomis ir elektroninėmis duomenų bazėmis. Kai materialiosiose laikmenose užfiksuotos kompiuterių programos ir elektroninės duomenų bazės platinamos per prekybos tinklą, teisė naudotis kompiuterinėmis programomis ar elektroninėmis duomenų bazėmis suteikiama pagal licencinę sutartį, kuri pirkėjui pateikiama kompiuterio programos ar elektroninės duomenų bazės pakuotėje (paketo licencija). Paketo licencijoje nurodytos sąlygos kompiuterių programos ar elektroninės duomenų bazės naudotojui yra privalomos. Jos turi būti pateikiamos laikantis Vartotojų teisių gynimo ir Valstybinės kalbos įstatymų reikalavimų (Įstatymo 42 str. 2 d.).

5. *Tokiose kūrinio panaudojimo srityse kaip kūriniių transliacija, retransliacija, viešas kūrinio skelbimas kitais būdais, įskaitant kūrinio padarymą viešai prieinamu kompiuteriių tinklais (internete), kolektyvinis teisių administravimas yra naudingas tiek autoriams, tiek kūriniių naudotojams.*

2.3.1. Atvirojo kodo programų teisinis reglamentavimas

2002 gruodžio 31d. „Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“ įstatyme pateikiamas vienintelis apibrėžimas – tai „laisvai platinami programų tekstai programavimo kalba“. Pats atvirojo kodo (toliau -AK) programinis produktas apibrėžiamas kaip „sukurtas atvirojo kodo principu, kurį galima modifikuoti, laikantis prie jo pridedamų arba jame nurodytų licencijų sąlygų“. Vadinasi, teisiniu požiūriu AK – tai programiniai produktai, kurių naudojimas, platinimas ir modifikavimas yra nustatytas Atvirojo kodo licencijomis bei jų sąlygomis, su kuriomis sutinkantis vartotojas savo ruožtu produktu gali disponuoti tiek, kiek jam tai suteikia licencija.

Bet kuri programa prasideda nuo jos sukūrimo. „Kūrimo metu jų autorius sudeda į ją savo pastangas, mintis ir paverčia funkcionuojančiu mechanizmu“. LR įstatymuose kompiuterių programa apibrėžiama kaip – „žodžiais, kodais, schemomis ar kitu pavidalu pateikiamų instrukcijų, kurios sudaro galimybę kompiuteriui atlikti tam tikrą užduotį ar pasiekti tam tikrą rezultatą, visuma“. Autorius, sukūręs programą ar jos dalį, nuo jos sukūrimo momento įgauna visas autoriaus teises į ją. T.y. išskirtines teises teikti savo teisių subjektui – kompiuterinei programai ar jos daliai – licencines sąlygas.

Licenciją reiktų suprasti kaip „autorių teisių, gretutinių teisių ar kito teisių subjekto (licenciario) leidimas, suteikiantis kūrinio, gretutinių teisių ar kito teisių objekto naudotojui (licenciatui) teisę naudoti kūrinio originalą arba jo kopijas“. Taigi, autorius sukuria programą, suteikia jai naudojimosi sąlygas ir perduoda vartotojui. Esminis Atvirojo kodo programų bruožas yra tas, kad autoriaus valia joms yra suteikiamos jau esančios licencijos, kurios ir yra apibrėžiamos kaip „Atvirojo kodo licencijos“, su jose numatytais naudojimo, platinimo, modifikavimo, kopijavimo ir kitomis sąlygomis. Kelios plačiausiai vartojamos ir autorių naudojamos AK licencijos yra tokios³⁵:

- GNU bendroji viešoji licencija (nustatanti daugiausiai laisvės disponuoti, keisti ir platinti AK programoms);
- „Free BSD“ licencija (numatanti daugelį identiškų sąlygų kaip ir GNU, tačiau suteikianti vartotojui, įdėjusiam savų žinių į egzistuojančią programą ją „sukompiliuoti“ – t.y. uždaryti nesuteikiant sekantiems vartotojams „uždarytos“ programos išeities tekstų) ir kt.

Kriterijai, kurie yra būtini, kad programą galima būtų apibrėžti kaip „Atvirojo kodo“ yra išskiriami tokie kaip:

- Laisvas perplatinimas - licencija neturi uždrausti kam nors parduoti ar perduoti programinės

įrangos kaip po programinės įrangos distribucijos dalies, licencija taip pat neturi reikalauti honoraro ar kokio kito mokesčio už tokį pardavimą.

- „AK programa privalo turėti išeitinį kodą bei turi leisti platinimą išeitiniu kodu, o taip pat sukompiliuotą formą. Jei kažkuri dalis neplatinama su išeitiniu kodu dėl savo dydžio ar kt. sąlygų, turi būti aiškiai apibrėžtos galimybės įsigyti atvirąjį kodą apmokant ne daugiau nei motyvuotas kopijavimo išlaidas, arba labiau priimtina - atsisiųst Internetu nemokamai. Išeitinis kodas turi būti pateiktas tokia forma, kad bet koks programuotojas galėtų jį modifikuoti. Tyčinis kodo modifikavimas, kuris suklaidintų programuotoją yra draudžiamas“³⁶.

- Licencija turi leisti atlikti modifikacijas bei kurti išvestinius darbus, o taip pat turi leisti tuos darbus platinti su tokia pat licencija kaip ir išeitinis kodas.

- Licencija gali uždrausti platinti modifikuotą išeinamąjį kodą, tiksliai tuo atveju, jei ji leidžia platinti originalų kodą kartu su pataisymų failais (angl. *patches*), kurie leistų modifikuoti galutinį produktą kompiliacijos metu. Licencija privalo aiškiai leisti iš modifikuoto išeinamojo kodo sukompiliuotų programų platinimą. Licencija gali reikalauti, kad modifikuoti produktai turėtų kitoki pavadinimą ar versijos numerį, nei autoriaus originalus produktas.

- Licencija neturi diskriminuoti jokio asmens ar asmenų grupės.

- Licencija neturi uždrausti programos naudojimo tam tikroje specifinėje srityje. Pavyzdžiui, licencija negali uždrausti naudoti programos komerciniams tikslams, arba genetinių tyrimų atlikimui.

- Teisės ir pareigos apibrėžtos licencijoje, turi liesti visus, kuriems yra išplatinama programinė

įranga ar jos išeitinis kodas. Ši licencija neturi būti platinama su kokia nors kita papildoma licencija, kurią būtų privaloma vykdyti arba su ja sutikti.

- Licencija neturi būti specifinė produktui.

- Teisės priskirtos programai neturi priklausyti nuo to ar ji yra programinio paketo (distribucijos) dalis. Jei programa yra atskirta nuo programinio paketo ir panaudota ar išplatinta sutinkant su programos licencijos sąlygomis, visos šalys, kurioms programa yra išplatinta turi gauti tokias pačias teises, kaip ir tie, kurie gauna programą kartu su visu programiniu paketu.

- Licencija neturi riboti programinės įrangos platinamos kartus su licencijuojamomis programomis. Pavyzdžiui licencija neturi reikalauti, kad visa programinė įranga platinama toje pačioje laikmenoje privalėtų būti kaip Atvirojo Kodo.

³⁵ Remigijus Rinkevičius, advokato padėjėjas, „Infobalt 2003“ ITT sprendimų forumas, 2003 10 24 d. LTU.

³⁶ Remigijus Rinkevičius, advokato padėjėjas, „Infobalt 2003“ ITT sprendimų forumas, 2003 10 24 d. LTU

Atvirojo kodo programų licencijoms Lietuvoje taikytinas ir vienas labai svarbus kriterijus apibrėžtas Civiliniame kodekse – tai užsienio teisės taikymas (juk licencija gali būti sukurta remiantis ne Lietuvos įstatymais, kurie, savo ruožtu, gali prieštarauti licencijos sąlygoms).

Taigi, šiuo atveju užsienio teisės taikymas – normos „netaikomos, jeigu prieštarautų Konstitucijai ar įtvirtintai viešajai tvarkai“.

Taigi dabar kiltų klausimas apie galiojančių teisės normų pritaikymą sąlygų egzistavimui užtikrinti, o esant reikalui – ir jas apginti. Autorių teisių, gretutinių teisių ar kitų teisių pažeidimu laikomi šie veiksmai:

- 1) kūrinio, gretutinių teisių ar kitų teisių objekto naudojimas (įskaitant išleidimą, atgaminimą, viešą rodymą, viešą atlikimą, transliavimą, retransliavimą ar kitokį viešą paskelbimą) ir platinimas be šių teisių subjekto licencijos (nesudarius sutarties arba pažeidžiant jos sąlygas);
- 2) kūrinių, gretutinių teisių ar kitų teisių objektų neteisėtų kopijų importavimas, eksportavimas, platinimas, gabenimas ar laikymas komerciniais tikslais;
- 3) įstatymuose ar autorinėse sutartyse nustatyto atlyginimo nesumokėjimas;
- 4) autoriaus ar atlikėjo asmeninių neturtinių teisių pažeidimas;
- 5) nuorodų į neteisėtai viešai paskelbtus autorių teisių, gretutinių teisių ir kitų teisių objektus teikimas interneto svetainėse, kai nuorodas teikiantis asmuo tai daro žinodamas ar turėdamas žinoti, kad autorių teisių, gretutinių teisių ir kitų teisių objektai yra neteisėtai viešai paskelbti;
- 6) kitų įstatymų nustatytų autorių teisių, gretutinių teisių ar kitų teisių pažeidimas.

„Licencijos(-ų) sąlygų pažeidimu padarytos materialinės, moralinės ar kitokios žalos atlyginimą šiuo metu reguliuoja galiojantys Civilinio kodekso, Administracinių teisės pažeidimų kodekso ir Baudžiamojo kodekso institutai. Nors šiai dienai LR įstatymuose sunku rast AK atribojimą nuo Uždarąjo kodo, tačiau jau pastebimi pirmieji poslinkiai sprendžiant šį klausimą, pasirodančiuose naujuose teisės aktuose galima išvelgt neblogas AK, kaip atskirai reglamentuoto autorinės teisės objekto, perspektyvas“³⁷.

Išvados:

1. 2002 gruodžio 31d. „Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“ įstatyme pateikiamas vienintelis apibrėžimas – tai „laisvai platinami programų tekstai programavimo kalba“.
2. Kriterijai, kurie yra būtini, kad programą galima būtų apibrėžti kaip „Atvirojo kodo“ yra išskiriami tokie kaip:

³⁷ Remigijus Rinkevičius, advokato padėjėjas, „Infobalt 2003“ ITT sprendimų forumas, 2003 10 24 d. LTU

- *Laisvas perplatinimas.*
- *„AK programa privalo turėti išeitinį kodą bei turi leisti platinimą išeitiniu kodu, o taip pat sukompiliuotą formą.*
- *Licencija turi leisti atlikti modifikacijas bei kurti išvestinius darbus, o taip pat turi leisti tuos darbus platinti su tokia pat licencija kaip ir išeitinis kodas.*
- *Licencija gali uždrausti platinti modifikuotą išeinamąjį kodą, tik tai tuo atveju, jei ji leidžia platinti originalų kodą kartu su pataisymų failais (angl. patches)*
- *Licencija neturi diskriminuoti jokio asmens ar asmenų grupės.*
- *Licencija neturi uždrausti programos naudojimo tam tikroje specifinėje srityje.*
- *Teisės ir pareigos apibrėžtos licencijoje, turi liesti visus, kuriems yra išplatinama programinė įranga ar jos išeitinis kodas.*
- *Licencija neturi būti specifinė produktui.*
- *Teisės priskirtos programai neturi priklausyti nuo to ar ji yra programinio paketo (distribucijos) dalis.*
- *Licencija neturi riboti programinės įrangos platinamos kartus su licencijuojamomis programomis. Pavyzdžiui licencija neturi reikalauti, kad visa programinė įranga platinama toje pačioje laikmenoje privalėtų būti kaip Atvirojo Kodo.*

2.4. Moralinės teisės

Moralinės teisės, kurios dažniausiai išskiriamos į keturias grupes, apibūdinamos kaip bendrosios charakteristikos, kur kiekviena iš jų turi tik jai būdingus bruožus. Prancūzijos intelektualinės nuosavybės kodekso 121 straipsnio 1 d. sakoma, kad “moralinė teisė glūdi autoriaus asmenybėje”. Taigi ši asmeninė teisė – moralinė teisė saugo ryšį tarp autoriaus ir jo darbo.

Autorių teisės – tai išimtinės privatinės teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinį. Šios teisės į kūrinį atsiranda nuo jo sukūrimo momento, todėl jų teisei apsaugai registracija nėra privaloma. Kaip ir anksčiau minėta autorių teisės skirstomos į asmenines neturtines ir turtines. Asmeninės neturtinės teisės, t.y. vadinamosios moralinės teisės, yra neatskiriama susijusios su pačia autoriaus asmenybe, t.y. jo vardu, jo garbe ir reputacija (teisė į autorystę, teisė į vardą, teisė į kūrinio neliečiamybę). Minėtos teisės saugomos neterminuotai. Turtinės teisės skirtingai nuo asmeninių neturtinių teisių yra susijusios su kūrinio panaudojimu (tai teisė atgaminti, išleisti, versti, perdirbti, platinti, importuoti, viešai rodyti, viešai skelbti, viešai atlikti, transliuoti, retransliuoti kūrinį).

Išimtinis autoriaus turtinių teisių pobūdis pasireiškia tuo, kad šios teisės priklauso tik autoriui ir jas įgyvendinti gali autorius ir kiti asmenys autoriaus pavedimu ar jo teisių perėmėjai (išskyrus apribojimus). Taip pat autorius gali perduoti ar suteikti galimybę kitiems asmenims naudotis tomis teisėmis. Šiuo atveju moralinės teisės su turtinėmis santykiuose su trečiaisiais asmenimis apibrėžiamos kitaip.

Moralinėmis teisėmis teisių turėtojai turėtų naudotis pagal valstybių narių įstatymus ir Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos, PINO tarptautinės autorių teisių sutarties ir PINO tarptautinės kūrinių atlikimo ir fonogramų sutarties nuostatas.

Gamintojas neturi pažeisti moralinės autoriaus teisės (*pranc.droit moral*), visų neturtinių autoriaus teisių. Autoriaus vardas turi būti nurodytas kiekviename kūrinio egzemplioriuje, o kūrinyje neturi būti padaryta jokių pakeitimų. Kūrinys negali būti platinamas viešai tokiu būdu ar tokiame kontekste, kuris pažeistų autoriaus garbę arba literatūrinę bei meninę autoriaus reputaciją.

Pagal Prancūzijos teismų praktiką galima pastebėti, kad kuriant ir publikuojant kūrinį gali atsirasti konfliktas tarp autorių ir trečiųjų asmenų, kurie siekdami apsaugos, remiasi fundamentaliaisiais principais bei moralinėmis teisėmis į kūrinį. Prancūzijos doktrina šiuo klausimu skiriasi nuo *Common law* teikiamo apibūdinimo.

Taigi Prancūzijoje moralinė teisė apibūdinama kaip teisė neatskiriama susijusi su pačia asmenybe, kuri siekia apginti savo kūrinį, deklaruodamas savo autoriaus teises tretiesiems asmenims, kurie naudoja šį kūrinį.

Autorių teisių srityje Prancūzijoje išskiriamos 2 rūšių teisės į kūrinių: turtinė teisė ir moralinė teisė į jį. Intelektinės nuosavybės kodekso 121 str. 1 dalyje teigiama, kad „kūrinio autorius turi teisę į savo vardą, teisė į autorystę, teisė į vardą, teisė į kūrinio neliečiamybę“. Kaip ir minėta doktrinoje moralinės teisės išskiriamos į keturias šakas:

- Paskelbimo teisė (121 str. 2 d. Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodeksas), teisė paskelbti viešai savo kūrinių ir nuspręsti, koku būdu ir kokia apimtimi, tai padaryti.
- Autorystės teisė, autorius turi teisę į pagarbą, savo reputaciją kaip šio kūrinio autorius.
- Teisė į kūrinio apsaugą, pagal Berno konvenciją šalys turi užtikrinti teisę į kūrinių reputaciją tokiu būdu, kad kūrinys nebūtų iškraipytas, sudarkytas ar kitaip pakeistas.
- Teisė į kūrinio atisėmimą net ir po paskelbimo viešai ar išleidimo į komercinę erdvę (121 str. 4 d. Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodeksas).

Pagal Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodekso nuostatas norinti gerbti ir laikytis autorių teisėms nustatytos apsaugos taisyklių pakanka pacituoti kūrinio autoriaus vardą ir kūrinio pavadinimą, kuris buvo panaudotas. Fundamentalios jurisprudencijoje moralinės teisės yra apibrėžiamos kaip nenutrūkstamos, neatimamos ir neperleidžiamos. Jos negali būti perleistos, taigi gali būti vykdomos arba pačio autoriaus ar per teisių turėtojus be jokių laiko limitų.

Net jeigu Prancūzijos doktrinoje randame, kad moralinės teisės yra apibrėžiamos kaip absoliučios, tačiau toks principas turi irgi savo ribas, kurias nustato jurisprudencija. Taigi vartojant absoliutiškumo terminą tarp Prancūzijos teisininkų, reikia būti atsargiems, kadangi ribojimų nustatymai ne teisės normose, o teismų praktikoje, parodo istoriškai susiformavusius šioje šalyje principus, o ne dirbtinai perkeltas nuostatas iš tarptautinių teisės aktų į nacionalinės teisės rėmus, kurioje moralinė teisė „išaugo“ ir įtakojo savitą toje teritorijoje būdingą sąvokos supratimą.

Kaip veikia moralinių teisių apsauga? Iš pradžių, autorius yra įpareigotas įrodyti pažeidimą ir patirtus nuostolius, kad autoriaus moralinė teisė į kūrinių buvo pažeista. Net ir dabar egzistuoja diskusijos tarp teisininkų klausimu: ar moralinė teisė gali būti apribojama „teisės piknaudžiavimo teorija“? Pagal profesorių Gautier, Prancūzijos kasacinis teismas dar „nepraskleidė“ „teisės piknaudžiavimo teorijos“ taikymo šiais klausimais. Pavyzdžiui byloje (pranc. *l'arrêt Whistler du 14 mars 1900*) Whistler, p. Whistler atsakė nusiųsti savo kūrinių, asmenims, kurie finansavo jo kūrimą. Teismas nenustatė priverstinio vykdymo, o sprendime išdėstė, kad atsakovas, kūrinio autorius privalo sumokėti patirtus nuostolius ir atlyginti turėtas išlaidas.

Taip pat galima teigti, kad moralinė teisė turi „viešosios apsaugos“ (pranc. *d'ordre public*) bruožų. Tiksliau galima paaiškinti ir iliustruoti šį terminą per teismų praktiką. Byloje pavadinimu *Camus* (pranc. *l'arrêt Camus du TGI de Paris, le 15 février 1984*) tribunolas nusprendė, kad „jeigu

buvo suteikta privilegija leidėjui dėl kūrinio naudojimo, autorius privalo dalyvauti visuose kūrinio etapuose, jeigu šių sveiksmų eigoje moralinėms teisėms iškyta pavojus“.

Taip pat ir byloje Rouault, (pranc. *l'arrêt Rouault du TGI de la Seine du 10 juillet 1946*) buvo nuspręsta, kad „susitarimai dėl kūrinio panaudojimo, kurių sutarties objektas yra autorių teisių objektas, apimtys ir liečiantys autoriaus moralines teises, negali būti reglamentuoti kaip paprasti susitarimai dėl nuosavybės teisių perdavimo, tokie susitarimai „neįtelpa“ į paprastų sutarčių rėmus“. Moralinės teisės kiekvienoje šalyje pristato teritorinį supratimą, nors ir valstybėse vadovaujasi tarptautiniais teisės aktais, tačiau moralinių teisių specifika kiekviena šalis apibrėžia savaip teismų praktikos dėka.

Išvados:

1. *Išimtinis autoriaus turtinių teisių pobūdis pasireiškia tuo, kad šios teisės priklauso tik autoriui ir jas įgyvendinti gali autorius ir kiti asmenys autoriaus pavedimu ar jo teisių perėmėjai (išskyrus apribojimus).*
2. *Prancūzijoje moralinė teisė apibūdinama kaip teisė neatskiriama susijusi su pačia asmenybe, kuri siekia apginti savo kūrinį, deklaruodamas savo autoriaus teises tretiesiems asmenims, kurie naudoja šį kūrinį.*
3. *Moralinės teisės išskiriamos į keturias šakas:*
 - *Paskelbimo teisė (121 str. 2 d. Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodeksas), teisė paskelbti viešai savo kūrinį ir nuspręsti, koku būdu ir kokia apimtimi, tai padaryti.*
 - *Autorystės teisė, autorius turi teisę į pagarbą, savo reputaciją kaip šio kūrinio autorius.*
 - *Teisė į kūrinio apsaugą, pagal Berno konvenciją šalys turi užtikrinti teisę į kūrinių reputacija tokiu būdu, kad kūrinys nebūtų iškraipytas, sudarkytas ar kitaip pakeistas.*
 - *Teisė į kūrinio atisėmimą net ir po paskelbimo viešai ar išleidimo į komercinę erdvę (121 str. 4 d. Prancūzijos intelektinės nuosavybės kodeksas).*
4. *Moralinė teisė turi „viešosios apsaugos“ (pranc. d'ordre public) bruožų.*

3. TEISINIS PRINCIPŲ BALANSAS

3.1. Būtinumas atsižvelgti į visuomenės ir vartotojų interesus. Principų fundamentalumas ir jų ribojimas. Apibendrinimai

Skirtingų valstybių teismai nevienodai reglamentuoja visuomenės ir vartotojų interesus, jie savaip interpretuoja autorių teisių apsaugos principus. Vartotojas turi teisę naudotis intelektine nuosavybe, tačiau intelektinė teisė turi absoliutiškumo požymių. Tarptautinėse, Europos Sąjungos aktuose yra reglamentuojami principai, kurie yra pritaikomi nacionaliniuose teisės aktuose, tačiau jų aiškinimas išsiskiria patį supratimą ir nors siekiant vienodumo ir bendrumo. Taip pažeidžiamas principų perimamumas.

Nustatytos teisių išimtys, suteikia autoriams platesnes galimybes apsaugoti kūrinis, o jų susiaurinimas leidžia visuomenei ir vartotojams įgyvendinti „teisę į informaciją“, „prieinamumo“ teisę, kuri per autorių teisių reglamentavimo evoliuciją išliko ir įgavo platesnę taikymo erdvę.

Palyginamasis autorių teisių teisinio reglamentavimo tyrimas rodo, kad kiekvienoje teisinėje sistemoje randame reglamentuojamus fundamentaliuosius principus kūrinio apsaugai, tai pat autorių teisių objektų išvardijimas padiktuotas teisinio supratimo toje šalyje į išvestinius objektus, kaip jie suprantami, ir į pirminius objektus, literatūroje vadinamus „paprastaisiais“, t.y. kūrinys, kuris buvo sukurtas vieno asmens, tradicinės formos, atitinkantis tos visus keliamus kriterijus. Tačiau du principus mes galime apibrėžti kaip universalius ir aptinkamus visur:

- „autorių teisė saugo kūrinio objektyvią formą“;
- „ši objektyvi forma turi būti originali“.

Trečiasis principas plačiai žinomas, tačiau netekęs apibrėžimo „universalus“ dėl skirtingo valstybių traktavimo jurisprudencijoje: turime omenyje „indiferentiškumą kūrinio paskirčiai (kūrinio paskirtis nesvarbi, ar tai skirta tik meniniam panaudojimui, ar pramoniniam)“. Šiuos tris principus tam tikru būdu galime apibūdinti kaip autorių teisės kūrėjais, kadangi jie buvo priimti ir įtvirtinti daugelyje pasaulio valstybių. Per šių principų trejeto reglamentavimą netenkama balanso, pažeidžiamas principų perimamumas, nustatomos tokios teisių išimtys ar susiaurinamos taip, kad pažeidžiama vartotojų teisės, silpnai atsižvelgiama į visuomenės ir vartotojų interesus. Autorių teisėje šių principų sukūrimas ir įtvirtinimas buvo paskatintas būtent tuo, kad toks reglamentavimas taptų priemone subalansuoti „teisę gauti – teisę kontroliuoti“ ir nustačius apribojimo kriterijus, buvo siekta išlaikyti balansą.

Tačiau šiuo metu jurisprudencijoje principų perimamumas ir teisingas reglamentavimas net ir technologijos revoliucijos laikotarpiu vis dėlto pažeidžiamas per tokius parametrus, kurie suvaržo per teisių galiojimo laikotarpio nustatymą, per teisių išimčių nenustatymą ar, atvirkščiai, per šiurkštųjų susiaurinimą.

Išvados:

- 1. Skirtingų valstybių teismai nevienodai reglamentuoja visuomenės ir vartotojų interesus, jie savaip interpretuoja autorių teisių apsaugos principus.*
- 2. Tarptautinėse, Europos Sąjungos aktuose yra reglamentuojami principai, kurie yra pritaikomi nacionaliniuose teisės aktuose, tačiau jų aiškinimas išsiskiria patį supratimą ir nors siekiant vienodumo ir bendrumo. Taip pažeidžiamas principų perimamumas.*
- 3. Nustatytos teisių išimtys, suteikia autoriams platesnes galimybes apsaugoti kūrinį, o jų susiaurinimas leidžia visuomenei ir vartotojams įgyvendinti „teisę į informaciją“, „prieinamumo“ teisę, kuri per autorių teisių reglamentavimo evoliuciją išliko ir įgavo platesnę taikymo erdvę.*
- 4. Pažeidžiamas principų perimamumas, nustatomos tokios teisių išimtys ar susiaurinamos taip, kad pažeidžiama vartotojų teisės, silpnai atsižvelgiama į visuomenės ir vartotojų interesus.*
- 5. Šiuo metu jurisprudencijoje principų perimamumas ir teisingas reglamentavimas net ir technologijos revoliucijos laikotarpiu vis dėlto pažeidžiamas per tokius parametrus, kurie suvaržo: per teisių galiojimo laikotarpio nustatymą, per teisių išimčių nenustatymą ar, atvirkščiai, per šiurkštųjų susiaurinimą.*

3.2. Teisinis balansas

Teisinis balansas IN apsaugos srityje turi egzistuoti tarp autorių, jų turtinių teisių valdytojų ir teisėtų naudotojų interesų, tai išreiškiama per teisių ir pareigų harmoniją. Teisių pareigų įgyvendinimas ir vykdymas šiuos subjektus įtraukia į teisinius santykius, kurie reguliuojami teisės aktais. Teisės ir pareigas dažniausiai gaunama iš konkretaus šaltinio, kuris nustato ir įtvirtina apsaugos ribas. Iš anksčiau pateiktos analizės galima matyti, kad teisinis reglamentavimas kyla iš valstybės, ji reguliuoja santykius susijusius su autoriaus kūrinium.

Kaip teisinis balansas gali būti pasiekiamas autorių teisių srityje? „Teisinio balanso teorija“³⁸ veikia visuose civiliniuose santykiuose, todėl ne išimtis ir IN sukuriama teisiniai santykiai. Turi būti balansuojama per autorių, jų turtinių teisių turėtojų ir teisėtų naudotojų santykius. Ribos ir teisių siaurinimai reglamentuojant autorių teises atsiranda dėl taikomo bendro principo: „kur atsiranda tavo teisė, prasideda mano teisės ribos“³⁹.

Laikmetis, kuriame mes gyvename vadinamas technologijos amžiumi, kuriame informacija ir intelektiniai veiklos rezultatai tampa daug vertingesni nei materialūs daiktai, keičiasi sąvokų hierarchija, tampa akivaizdu, kad apsaugos taikymo sfera plečiasi, o tai duoda akstina teisinio reglamentavimo pobūdžiui, tačiau negalima vienaprasmiškai teigti, kad iki tol egzistavę principai praranda vertę, deja ne, jie taip pat plečia savirealizavimo erdvę. Intelektinės nuosavybės vertė keičiasi, skaitmeninių-informacinių technologijų įtaka plinta. IN šiuo metu daugiausiai įgauna elektroninę formą, taip tampa elektronine informacija originalioje išraiškoje. Nagrinėjant santykių evoliuciją IN srityje, galima pastebėti, kad daugumoje šalių pasikartojo ta pati schema: informacijos troškimas buvo būdingas visais laikais, jos vertingumas, teisės į informaciją įgyvendinimo galimybės buvo įtvirtintos tarptautiniuose aktuose, atėjus naujų technologijų erai informacija tampa prieinama elektronine forma, IN teisių pažeidimų atsiradimas – natūralus ir tikėtinas reiškinys. Teisinio reglamentavimo tikslas nėra leisti pažeisti teises, tačiau tik teisėtai kontroliuoti santykius ir iš to išplaukiančius ginčus. IN kaip vertybės pažeidimas – tai visų pirma pasisavinimas, pirmapradis to pavadinimas „vagystė“, tačiau laikui bėgant tik jos forma pasikeitė, principas lieka tas pats, todėl teisinio reglamentavimo uždavinys – „pritaikyti veiksmažodį prie formos“.

³⁸ G. Vitkus. Politologijos įvadas. Vilnius: leidybos centras, 1992, p. 68-74.

³⁹ R. Islam et J. Stiglitz, Capitale information, Le monde, 3 janvier 2003, p. 10

Išvados:

- 1. Autorių, jų turtinių teisių valdytojų ir teisėtų naudotojų teisiniai santykiai balansuojami per teises normų nuostatas;*
- 2. IN yra vertybė, jai taikoma apsauga ir jos pažeidimas baudžiamas.*

IŠVADOS

1. Laikui bėgant principai perėmė laikmečių bruožus, o tai vedė į "amžinų" principų atšaukimo vyksmą ir naujų formavimąsi.
2. Baigiamojo darbo hipotezė : galiojantys norminiai aktai apima fundamentalių autorių teisės principų taikymą nacionalinėje teisėje, deja nėra numatyta nuoseklus principų perimamumo mechanizmas, tai pasitvirtino po teisinės analizės autorių teisių srityje;
3. Autorių teisės fundamentaliųjų laisvių ir teisių atžvilgiu analizę galima skirstyti į tokius punktus:
 - Autorių interesų apsauga grindžiama fundamentaliųjų laisvių ir teisių pagrindu.
 - Vartotojų teisių apsauga grindžiama fundamentaliųjų laisvių ir teisių pagrindu.
4. Visuomenės reikliai deklaruojama teisė į informaciją, paskatino reglamentuoti apsaugą, skirtą vartotojų interesams ginti.
5. Autorių teisės vartotojų teisių ir visuomenės interesų apsaugos atžvilgiu buvo mažiau tyrinėjamas todėl, kad iškeliant vartotojų interesus prieš autorių, toks autorių teisių reglamentavimas atvestų iki atvirkščio rezultato, ne autorių teisių stiprinimo ir plėtimo, o jų susiaurinimo.
6. Tiek autorių teisės, tiek vartotojų teisės kilo iš konstitucinių teisių ir laisvių.
7. Svarbiausioji priežastis Lietuvoje, lemianti mažą teismo bylinėjimosi aktyvumą, greta teisinio išprusimo stokos yra dar vis santykinai maža kūrinų ir autorių teisių vertė, taip pat reti teisių perdavimo ir suteikimo atvejai.
8. Berno konvencijos tekste pateiktas nebaigtinis kūrinų sąrašas bei įtvirtintas apsaugos taikymo literatūros, meno, mokslo kūriniais, nepaisant jų išraiškos būdo ir formos, principas.
9. Kūrinių ir autorių teisių objektų skirtumus lemia tai, kad objektais gali būti tik kūriniai, o tokiems objektams yra keliamas objektyvios formos reikalavimas, kuris apibrėžia kūrinio apsaugos pradžios momentą.
10. Kontinentinės teisės doktrinoje nurodoma, kad subjektyvusis originalumo reikalavimas netinka naujoms, žemo kūrybinio lygio kūrinų kategorijoms. Todėl kaip kriterijus originalumui nustatyti įtvirtinama autoriaus asmeninė kūrybinė veikla.
11. Egzistuojantis teisinis reglamentavimas konstatuoja, kad idėjos nėra laikomos autorių teisių objektais, teismas turi nuspręsti, ar kūrinys, kuriame panaudota kito autoriaus kūrinys išreikšta idėja ar kūrinio siužetas, yra – originalus.

12. Prancūzijos teismų praktika kompiuterinių programų apsaugos ginčų srityje buvo apsunkinta, todėl atsirado tendencija iškreipti originalumo kriterijų, tokiu būdu pačioje doktrinoje iškilo idėja, kad sąvoka „originalumas“ tapo daugiaprasme, šis kriterijus gali būti pramintas kaip „geometriškai nepastovus“.
13. Vienas iš svarbiausių autorių teisių teisinio reglamentavimo principų – proporcingumo principas – informacinės visuomenės sąlygomis užtikrina autorių ir kūrinių naudotojų interesų balansą. Įgyvendinant šį principą, autorių išimtinės teisės leisti ar uždrausti naudoti literatūros mokslo ar meno kūrinių yra iš dalies apribojamos.
14. Turtinių teisių apribojimas neturi prieštarauti įprastiniam kūrinių naudojimui ir nepagrįstai pažeisti teisėtų autoriaus arba kito autorių teisių subjekto interesų.
15. Elektroninėje erdėje ATGTĮ nustatė galimybes naudoti kūrinius, esančius viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose, archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais juos viešai paskelbiant ar padarant viešai prieinamus kompiuteriniais tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose. Tačiau buvo nustatytos griežtos sąlygos tokiam panaudojimui:
 - kompiuterių tinklais gali būti skelbiami tik tie kūriniai, kuriuos biblioteka, mokymo įstaiga, muziejus ar archyvas turi savo fonduose.
 - viešas paskelbimas kompiuterių tinklais galimas tam skirtuose terminaluose tik tų įstaigų patalpose (intranete).
 - atgaminimas galimas su sąlyga, kad autoriai ar kiti tų kūrinių autorių teisių subjektai nėra uždraudę tokio kūrinių panaudojimo.
16. Išimties ir apribojimai autorių teisėms gali būti taikomi su sąlyga, kad teisių turėtojai gautų teisingą kompensaciją. Šie reikalavimai nustatyti laikantis nuosavybės neliečiamumo ir proporcingumo principų. Nuosavybės neliečiamumo principas yra konstitucinis. Jis taikomas ir nematerialiajam turtui, t.y. intelektinei nuosavybei.
17. Pagrindiniai tuščios laikmenos mokesčiai:
 - Mokestis mokamas už visas laikmenas, tarp jų naudojamas su intelektine nuosavybe nesusijusiems tikslams.
 - Mokestis mokamas, nors atgaminimas yra efektyviai ribojamas techninėmis priemonėmis.
 - Mokestis mokamas kitose valstybėse (Lietuvos subjektai sumokėto mokesčio neatgauna).
 - Mokestis mokamas įsigyjant licencijas (valstybės, mokslo-švietimo, verslo įstaigos,

virtotojai).

- Nepagrįsti ir neskaidrūs tarifai;
- Problemos sprendimas – intelektualios techninės apsaugos priemonės (DRM) ir elektroninės licencijos.

18. Atlikus analizę teisinių santykių srityje tarp autorių ir trečiųjų asmenų pasitvirtino, kad atsirandant naujosioms technologijoms šiuo metu nėra aiškaus autorių teisės principų perimamumo mechanizmo, kurio dėka autorių teisių apsauga galėtų tapti abipusiška ir pilnaverte.
19. Teisinio balanso nebuvimas tarp autorių ir vartotojų teisių skatinamas nevienodu teisiniu reglamentavimu.
20. Skirtingų valstybių teismai nevienodai reglamentuoja visuomenės ir vartotojų interesus, jie savaip interpretuoja autorių teisių apsaugos principus. Todėl nėra vieningos įtvirtintos nuomonės.
21. Tarptautinėse, Europos Sąjungos teisės aktuose yra reglamentuojami principai, kurie yra pritaikomi nacionaliniuose teisės aktuose, tačiau jų aiškinimas išsiskiria patį supratimą, nors ir siekiant vienodumo ir bendrumo. Taip pažeidžiamas principų perimamumas. Nustatytos teisių išimtys, suteikia autoriams platesnes galimybes apsaugoti kūrinis, o jų susiaurinimas leidžia visuomenei ir vartotojams įgyvendinti „teisę į informaciją“, kuri per autorių teisių reglamentavimo evoliuciją išliko ir įgavo platesnę taikymo erdvę.
22. Pažeidžiamas principų perimamumas, nustatomos tokios teisių išimtys ar susiaurinamos taip, kad pažeidžiama vartotojų teisės, silpnai atsižvelgiama į visuomenės ir vartotojų interesus.
23. Šiuo metu jurisprudencijoje principų perimamumas ir teisingas reglamentavimas net ir technologijos revoliucijos laikotarpiu vis dėlto pažeidžiamas per tokius parametrus, kaip: per teisių galiojimo laikotarpio nustatymą, per teisių išimčių nenustatymą ar, atvirkščiai, per šiurkštų jų susiaurinimą.
24. Moralinės teisės kiekvienoje šalyje pristato teritorinį supratimą, nors ir toje valstybėse vadovaujamosi tarptautiniais teisės aktais, tačiau moralinių teisių specifika egzistuoja, kiekviena šalis apibrėžia savaip jas teismų praktikos dėka.
25. Pasitvirtino ir iškeltos kitos hipotezės apie principų perimamumo veikimą. Nesant sukurtam principų perimamumo mechanizmui, teisinio reglamentavimo srityje principai yra įtvirtinami ir įgyvendinami, jų perimamumas autorių teisėje pasireiškia taip:
 - per naujų principų įvedimą, kurių ištakos glūdi senosiose nusistovėjusiose taisyklėse – nedažnas atvejis, tačiau ateityje gali pasitaikyti, turint omenyje informacinės

visuomenės vystymosi spartą dabartiniu metu;

- per senų principų išnykimą, kuris buvo įtakotas autorių teisių objektų transformacija, naujų išraiškos būdų atsiradimu, senųjų išnykimu. Teisinis reglamentavimas autorių teisių srityje nėra orientuotas į nereikalingų „normų valymą“, kol kas teismų praktikoje dažniau aptinkamas naujas senosios nuostatos traktavimas, negu tam tikrų principų paskelbimas kaip „nepageidautinai“;
- per senų principų išlikimą, kadangi jie sukūrė pamatines normas, kurios tapo vyraujančiomis, tačiau teisėjų teisės normų interpretavimo teisės dėka įgavo naują pavidalą. Tarptautinės konvencijos liudija tai be išimčių, tačiau autorių teisė tampa labiau novatoriškų idėjų mišinys su senųjų principų atmainų taikymu.
- per teisių aktų kintamumą, nepastovumą ypatingai nacionalinėse teisinėse sistemose perimamumas išbalansuojamas ir pažeidžiamas, kai taikomas, pavyzdžiui, „Copy-paste“ principas, principų perimamumas stabdomas, yra atsisakoma teritorinio unikalumo įtvirtinimo.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra:

1. LR Konstitucija// Valstybės žinios. 1992, Nr.33-1014
2. LR administracinių pažeidimų kodeksas// Valstybės žinios 1985, Nr.1
3. LR baudžiamasis kodeksas// Valstybės žinios 2000, Nr.89-2741.
4. LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas// Valstybės žinios 1999, Nr. 50-1598
5. EUROPOS PARLAMENTO IR EUROPOS SĄJUNGOS TARYBOS direktyva dėl duomenų bazių teisinės apsaugos 96/9/EB 1996 m. kovo 11 d. Įsigaliojo nuo 1996 04 16, priėmė: Europos Parlamentas, Taryba (ministrų), 1996 03 11, 1996/9
6. Konvencija dėl informacijos technologijų naudojimo muitinės tikslais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K3 straipsniu, Įsigaliojo nuo 1995 11 27, priėmė: Tarptautinius dokumentus pasirašiusios šalys, 1995 07 26 1995/C316/34 , Konvencija 41995A1127(02)
7. Tarybos direktyva 1993 m. spalio 29 d. dėl autorių ir gretutinių teisių apsaugos terminų suderinimo (93/98/EEB) Įsigaliojo nuo 1993 11 19, priėmė: Taryba (ministrų) 1993 10 29, 1993/98 Direktyva 31993L00
8. Tarybos direktyva, 1993 m. rugsėjo 27 d. dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo 93/83/EEB, 1993 09 27, 1993/83 Direktyva 31993L0083
9. Tarybos direktyva dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje 92/100/EEB 1992 11 19, 1992/100 Direktyva 31992L0100
10. TARYBOS DIREKTYVA 1991 m. gegužės 14 d. dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos 91/250/EEB, 1991 05 14 1991/250 Direktyva 31991L0250
11. Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 4, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 22, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 53, 54, 56, 57, 61, 65, 72 straipsnių, VI skyriaus ir priedo pakeitimo ir papildymo ĮSTATYMO PROJEKTAS, Parengė: Kultūros ministerija, F.Latėnas; Pateikė: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Kultūros ministerija, V.Prudnikovas 2005 12 13, XP-983 Įstatymo projektas
12. Code de la propriété intellectuelle. –Paris/Daloz, 2005
13. Livre blanc „Croissance, competitivite,emploi: les defis et les pistes pour entrer dans le XXIeme siecle“//Com (93)700, Bull., 12-1993.

14. Livre vert sur le droit d'auteur et le defit technologique//Com 88(172).
15. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos // Žinios. 1995, Nr. 40- 988.
16. Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos // Žinios. 1999, Nr. 11-249.
17. Ženevos konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo // Žinios. 1999. Nr. 82-2416.
18. Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis // Žinios. 2000, Nr. 95-2970.
19. Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis // Žinios. 2001, Nr. 32-1060.
20. Lietuvos informacijos institutas 1994. Nr.3 (27). Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) // Žinios. 2001, Nr. 46-1620.
21. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 28–1125.
22. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 74–2262.
23. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 74–2262.
24. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36–1340.
25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 19 d. nutarimas Nr. 1283 „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo įgyvendinimo“ // Valstybės žinios. 1999. Nr. 99–2861.
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 181 „Dėl autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 15–574.
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 182 „Dėl autorinio atlyginimo už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ Nr. 182 // Valstybės žinios. 2002. Nr. 15-575.
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 12 d. nutarimas Nr. 1018 „Dėl autorių ir atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003. Nr. 80–3655.
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 29 d. nutarimas Nr. 1106 „Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniais

tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003. Nr. 84–3847.

Specialioji literatūra:

30. Mindaugas Kiškis. Tarptautinio intelektinės nuosavybės piratavimo prevencija, Vilnius LTU 2000.
31. Frederic Pollaud-Dublian, Le droit d’auteur, Economica Paris, 2005.
32. Intelektinės nuosavybės piratavimo prevencija// G. Babachinaitė, A. Gutauskas, G. Jurgelaitienė, M. Kiškis, S. Starkus. Nusikalstamumo ir kitų nepageidautinų socialinių procesų prevencijos problemos bei jų sprendimas Europos valstybėse. LTU 2003.
33. M. Kiškis, G. Šulija. Baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus Europos valstybėse. Teisė Nr.496 VU, 2003.
34. P. Kasperavičius, V. Žilinskas, Intelektinė nuosavybė ir jos apsauga, Klaipėdos universiteto leidykla, 2004.
35. M.V. Antanaitienė, R. Naujokas. Praktinis įvadas į intelektinę nuosavybę. Vilnius: LTB, 2001.
36. A.Vileita. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras, Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214(10) straipsnio komentaras, Vilnius, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.
37. M. Kiškis. Kompiuterinių programų teisinės apsaugos modeliai: pasaulinė patirtis ir Lietuvos perspektyva. Socialinių mokslų teisės krypties daktaro disertacija, 2002.
38. V. Guobys. Kompiuterinių programų teisinė apsauga, Vilnius 1997.
39. Lawrence Lessig. The future Ideas: The Fate of the Commons in a Connected World. New York. Random House INc., 2002.
40. Digital dilemma: Intellectual Property in the Informatikon Age. Washington, DC: NATIONAL academy Press, 2000. http://www.nap.edu/html/digital_dilemma/
41. A.Bertrand. Le droit d’auteur et les droits voisins, Paris, Dalloz, 1999.
42. P.Y.Gautier. Propriété littéraire et artistique, Paris PUF, 2004.
43. B.Edelman. La Propriété littéraire et artistique, Paris, PUF, 1999.
44. C.Colombet. Propriété littéraire et artistique et droits voisins, Paris Dalloz, 1999.
45. P.Catala. „Au-dela du droit d’auteur“ Le droit a l’épreuve du numerique. JUS EX MACEINA, Paris PUF, 1998.
46. A.Lucas, J.Deveze, J.GFrayssinet, Droit de l’informatique et de l’internet. Paris, PUF 2001.

47. X.Linant de Bellefonds. Droit d'auteur et droits voisins, Paris Dalloz, 2004.
48. Matulevičienė N.J. Autorių turtinių teisių apribojimai mokymo, mokslinių tyrimų ir
49. informacijos tikslais // Jurisprudencija: mokslo darbai.- Vilnius: LTU, 2004. T. 55(47).
50. Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. – Vilnius: Eugrimas, 2005.
51. Study contract concerning moral rights in the context of the exploitation of works through digital technology. Final Report. Study contract n° ETD/99/B5-3000/E°28. By Mrs Marjut Salokannel and Mr Alain Strowel with the collaboration of Mrs Estelle Derclaye. April 2000 // http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/studies/etd1999b53000e28_en.pdf.
52. Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje. Straipsnių rinkinys. – Vilnius, 2001.
53. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras (Paryžiaus akto redakcija, 1971). – Vilnius, 2001.
54. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. – Vilnius: Justitia, 2001.
55. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. – Vilnius: Justitia, 2003.
56. Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. Vilnius, 2004.
57. Bently L., Sherman B. Intellectual property law. – Oxford University Press, 2004.
58. Colombet C. Propriété littéraire et artistique et droits voisins. – Paris: Dalloz, 1999.
59. Gautier P.-Y. Propriété littéraire et artistique. – Paris: PUF, 2001.
60. *Strowel A., Derclaye E.* Droit d'auteur et numérique : logiciels, bases de données, multimédias. Droit belge, européen et comparé. – Bruxelles : Bruylant, 2001.

Periodinė literatūra:

61. V.Pollaud-Dulian//Juris-Classeur Propriété littéraire et artistique.fasc.1246.Nr.80.
62. P.Sirinelli, A.Lucas//Juris-Casseur Propriété littéraire et artistique.fasc.1650.Nr.54.
63. S.Lemarchand, S. Rambaud. La CJCE précise les règles du jeu/Propriétés intellectuelles. 2005. Nr.14 p.99
64. N. Mallet-Poujol.Regard perplexe sur les récents travaux législatifs en droit de

l'information/Légipresse, chronique.p.137.

65. P. Kamina. Droit sui generis sur les bases de données//Propriété industrielle.2005.Nr.1.p.20

66. P.Kamina. La CJCE adopte une vision restrictive de la protection par le droit sui generis//Propriété Industrielle.2005.Nr.1.p.20

67. Ph.Gaudrat. Droit des nouvelles technologies//RDT com. 1998.Nr.51(3).p.605

68. Ph.Gaudrat. Droit des nouvelles technologies//RDT com. 1999.Nr.52(1).p.86

Teismų praktika

69. Konstitucinio Teismo nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214¹⁰ straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos konstitucijai” // Žinios. 2000. Nr. 56-1669.

Internetiniai tinklapiai

70. Lietuvos apeliacinio teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika www.lat.litlex.lt

71. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo praktika www.curia.eu.int.

72. WIPO www.wipo.int

73. Teismų praktika <http://www.legalis.net>.

74. Prancūzijos kasacinis teismas <http://www.courcassation.fr>

SANTRAUKA

Šiame tiriamajame darbe pavadinimu „Intelektinės nuosavybės principų perimamumas reglamentuojant intelektinę nuosavybę elektroninėje erdvėje“ nagrinėjama autorių teisės reglamentavimo problematika elektroninėje erdvėje. Siekiama apibrėžti kaip veikia autorių teisės principų perimamumas. Tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu kūrinys traktuojamas kaip intelektinės, kūrybinės veiklos rezultatas (kūrinio atpažinimo kaip apsaugos objekto kriterijai nagrinėti pagal Lietuvos ir Prancūzijos doktrinas bei teismų praktiką). Įgyvendinant autorių teisių apsaugą, vartotojų teisė į informaciją tampa konkuruojančia.

Laikui bėgant autorių teisių apsaugos laukas didėjo ir tapo daug platesnis, tuo būdu iškilo teisinio balanso klausimas, ar teisė į informaciją, kitos konstitucinės teisės nebuvo siauriamos ar net pažeidžiamos. Atsakymus į šiuos klausimus bandyta pateikti per autorių teisių objektų, originalumo kriterijaus, moralinių teisių, autorių teisių perdavimo ir licencijų suteikimo, atvirojo kodo programų teisinio reglamentavimo analizę.

Šiame darbe analizė schematiškai pateikiama per Lietuvos ir Prancūzijos teisinių normų lyginimus autorių teisių srityje.

Pateiktas klausimas paliekamas atviras : ar vis dėlto išlaikomas balansas tarp autorių ir trečiųjų asmenų teisių ?

Fundamentalieji principai yra įtvirtinti teisinėse normose, visgi teismų praktikoje sunkiai išlaikoma ir taip trapi pusiausvyra autorių teisių srityje.

Pagrindinės sąvokos:

1. Kūrinys
2. Autorius
3. Autorių teisė
4. Moralinė teisė
5. Licencija
6. Kompiuterinė programa
7. Originalumas
8. Asmeninis naudojimas
9. Reprodukcija

Resumé

Dans ces études sur le droit de la propriété intellectuelle on essaye désigner comment fonctionne l'interception des principes généraux de droit d'auteur. Dans le cadre de législation national et international l'oeuvre qui était créé pendant le travail intellectuel et créatif. Appliqué la protection au droit auteur, le droit du public à l'information viendra protéger les intérêts des utilisateurs des oeuvres.

Cependant, suite à une évolution récente, le champ de protection du droit d'auteur a été démesurément étendu, ce qui a eu pour effet de remettre en cause cet équilibre, de sorte que le droit public à l'information est à présent insuffisamment pris en compte au sein de la législation du droit d'auteur.

En l'espèce on a comparé le droit lituanien avec le droit français pour découvrir les différences entre les législations, comment on désigne le droit d'auteur, la protection des ces droits appliqués.

La question posée: avons-nous réussi dresser le bilan entre les droits d'auteur et les droit des utilisateurs, la question reste encore ouverte, les principes fondamentales sont instaurés dans les normes juridiques, pourtant le jurisprudence doute et ne peut pas décrire les limites des termes.

Les notions principales:

1. Oeuvre d'esprit
2. Auteur
3. Droit d'auteur
4. Droit moral
5. Licence
6. Logiciel
7. Originalité
8. Usage privé
9. Reproduction